

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΠΛΟΠΟΙΗΜΕΝΗ

Υπό τοῦ Δρος S. E. THOMAS

Κατὰ μετάφρασιν κ. ΑΝΔΡΕΟΥ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ τεύχους 3, τόμ. ΙΕ')

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Χ

ΗΜΕΡΟΜΙΣΘΙΑ, Η ΑΜΟΙΒΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι λαμβάνουν τὸ μερίδιόν των ἐκ τοῦ προϊόντος τῆς παραγωγῆς εἰς τὴν μορφήν τῶν «ἡμερομισθίων»: ὁ ὄρος οὗτος χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην διὰ νὰ δηλώσῃ πᾶσαν μορφήν ἀνταμοιβῆς δι' ἐργασίαν. Ὁ κτίστης, ὁ δδηγὸς λεωφορείου, ὁ υπάλληλος καταστήματος, ὁ διδάσκαλος, ὁ τραπεζιτικὸς υπάλληλος, ὁ ἱατρός, ὁ δικηγόρος, καὶ πλῆθος ἄλλων ἀνθρώπων λαμβάνουν ἡμερομισθία ὡς τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν συμμετοχὴν μετὰ τὰς προσπαθείας των εἰς τὴν παραγωγὴν, διανοητικῶς ἢ χειρονακτικῶς, δι' ἐργασίαν τῶν χειρῶν ἢ τοῦ ἐγκεφάλου. Μολονότι εἰς ὠρισμένα στάδια τῆς κοινωνίας αἱ ἀμοιβαὶ αὐταὶ ἀποκαλοῦνται διὰ τῶν ἐξευγενισμένων ὀνομάτων ἀπολαβαὶ ἢ μισθός, ἢ φύσις των εἶναι ἢ αὐτὴ μετὰ ἐκείνην τῶν ἡμερομισθίων καὶ οὐδεμία διάφορος ἀρχὴ ὑπεισέρχεται εἰς τὸν ὑπολογισμόν των.

Μέθοδοι καταβολῆς τῶν ἡμερομισθίων

Αἱ δύο κύριαι μέθοδοι ἀμοιβῆς διὰ τὴν ἐργασίαν εἶναι ἢ ἀμοιβὴ κατὰ χρόνον καὶ ἢ ἀμοιβὴ κατὰ τεμάχιον.

Αἱ κατὰ χρόνον ἀμοιβαὶ καταβάλλονται δι' ὠρισμένην διάρκειαν χρόνου ἐργασίας· ὥραν, ἡμέραν, ἐβδομάδα, μῆνα ἢ ἔτος. Αὐτὴ ἡ μέθοδος εἶναι γενικὴ εἰς τὰ ἐπαγγέλματα ἐκεῖνα ὅπως αἱ μεταφοραὶ, τὰ υπαλληλικά καὶ γεωργικά, ὅπου εἶναι δυσχερὲς ἢ ἀδύνατον νὰ μετρηθῇ ἢ ποσότης καὶ ποιότης τῆς ἐργασίας ἢ ὅπου ἡ ἐργασία ποικίλλει μεγάλως μεταξὺ διαφόρων ἐργατῶν· καὶ ἐπίσης εἰς ἐκεῖνα τὰ ἐπαγγέλματα ὅπου χρειάζεται ἐξαιρετικὴ προσοχὴ καὶ δὲν ἐπιτρέπεται διασύννη πού θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ ἀπώλειαν ἢ ζημίαν εἰς τὸ προϊόν ἢ εἰς τὰ ἐργαλεῖα ἢ μηχανήματα πού χρησιμοποιοῦνται, π.χ. εἰς τὰς καλλιτεχνικάς ἐργασίας ἢ εἰς τὴν πιλοποιίαν πολυτελείας ἢ εἰς τὴν κοπὴν ἀδαμάντων.

Ὅπου καταβάλλονται ἀμοιβαὶ κατὰ χρόνον, πολλὰ ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς τιμότητος καὶ καλῆς πίστεως τοῦ ἐργάτου, ἢ ἄλλως ἐκ τῆς ἀποτελεσματικότητος τῆς ἐπιβλέψεως. Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀν ἐργάζεται ταχέως ἢ βραδέως, καλῶς ἢ κακῶς, πληρώνεται ἀκριθῶς ὅσους τοῦ συμφωνηθέντος ἡμερομισθίου. Συνήθως, ὁ ἐργαζό-

μενος κατά χρόνον ἀναλαμβάνει ἐργασίαν τῆς ἀρεσκείας του καὶ τοιαύτην δπου δύναται καλῶς νὰ ἀποδώσῃ καθ' ὃν χρόνον ὁ ἐργοδότης, ἐκτιμῶν τὸ γεγονός τοῦτο, βασίζεται εἰς τὴν ἀρίστην ἀπόδοσιν τοῦ ἐργάτου καὶ τὸν πληρῶνει ἀναλόγως.

Αἱ κατὰ τεμάχιον ἀμοιβαὶ λαμβάνουν τὴν μορφήν ειδικευμένης πληρωμῆς δι' ὠρισμένην μονάδα παραγωγικοῦ ἀποτελέσματος· π.χ. τόσα σελλίνια διὰ τὸ σιδέρωμα ἑνὸς κοστούμιου, ἢ διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν ἑνὸς ζεύγους ὑποδημάτων, ἢ διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν διευθύνσεων 1000 φακέλλων, ἢ διὰ τὴν κατασκευὴν ἑνὸς χαλκίνου εἴδους. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης, ὁ ἐργάτης πληρῶνεται συμφῶνως πρὸς τὸ ὅτι παράγει· ὅσον ταχύτερον ἐργάζεται, τόσον περισσότερας μονάδας συμπληρῶνει καὶ τόσον περισσότερο πληρῶνεται. Ὑπάρχει συνεπῶς τάσις διὰ πρόχειρον καὶ ἀτελῆ ἐργασίαν. Ἐκ τούτου, τὸ σύστημα αὐτὸ δύναται νὰ υἱοθετηθῆ μόνον εἰς τοὺς παραγωγικοὺς κλάδους ἐκείνους δπου τὸ καθ' ἕκαστον παραγωγικὸν ἀποτέλεσμα δύναται εὐκόλως καὶ ταχέως νὰ μετρηθῆ καὶ νὰ ἐπιθεωρηθῆ, ὡς εἰς τὴν κατασκευὴν ὑποκαμίσεων, ὑποδημάτων καὶ εἰδῶν ἐκ μετάλλου δπου τὰ προϊόντα εἶναι συνήθως τυποποιημένα.

Εἰς τὴν πράξιν αἱ ἀμοιβαὶ κατὰ τεμάχιον καὶ αἱ ἀμοιβαὶ κατὰ χρόνον πρέπει νὰ σχετίζωνται μεταξὺ των. Ἡ κατὰ τεμάχιον ἀμοιβὴ δύναται νὰ ὀρισθῆ μόνον ὅταν εἶναι κατὰ προσέγγισιν γνωστὸν πόσον χρόνον θὰ χρειασθῆ ὁ ἐργάτης, ὁ ὁποῖος κερδίζει ἐν ὠρισμένον ἡμερομίσθιον, νὰ κάμῃ ὠρισμένην ἐργασίαν ἢ νὰ παράγῃ δοθὲν προϊόν. Ἡ ἀμοιβὴ κατὰ τεμάχιον πρέπει ἐπίσης νὰ ρυθμισθῆ οὕτως ὥστε ἐν ὠρισμένον ἐλάχιστον ἡμερομίσθιον νὰ κερδίζεται· θὰ ἦτο προφανῶς ἀπαράδεκτος ἀπὸ τὸν ἐργάτην ἔαν ὠρίζετο τόσον χαμηλὴ ὥστε νὰ μὴ δύναται οὕτως νὰ κερδίσῃ λογικὸν ἡμερομίσθιον, καθ' ὃν χρόνον θὰ ἦτο καταστρεπτικὸν διὰ τὸν ἐργοδότην ἔαν ὠρίζετο πολὺ ὑψηλὴ. Ἐξ ἄλλου, ἡ κατὰ χρόνον ἀμοιβὴ πρέπει νὰ βασίζεται, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ἐπὶ τοῦ μέσου ποσοῦ ἐργασίας ποὺ δύναται ἢ πρόκειται νὰ γίνῃ εἰς καθωρισμένον χρόνον.

Πραγματικὸς μισθὸς

Τὸ εἰς τὸν ἐργάτην καταβαλλόμενον ἡμερομίσθιον, ὅπωςδήποτε ὑπελογισμένον, οὐδόλως εἶναι ἀληθὴς δείκτης τῆς οἰκονομικῆς του καταστάσεως. Ὁ ἐργάτης ποὺ μᾶς λέγει ὅτι κερδίζει £ 10 τὴν ἐβδομάδα δὲν μᾶς λέγει τὸ πᾶν. Διὰ νὰ ἔχωμεν ἀληθῆ εἰκόνα τῶν ἀποδοχῶν του πρέπει νὰ γνωρίζωμεν πολλὰ ἄλλα πράγματα. Πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ἂν ἡ ἐργασία του εἶναι ἀκανόνιστος ἢ κανονικὴ, εὐχάριστος ἢ δυσάρεστος, πόσον ἐργάζεται καθ' ἡμέραν, τὴν φύσιν τῆς ἀπασχολήσεώς του, τὴν ἐπίδρασιν ταύτης ἐπὶ τῆς υγείας του, τὴν δύναμίν του, δηλ. ἂν θὰ παραμείνῃ πολλὰ ἢ ὀλίγα ἔτη εἰς τὴν ἐργασίαν του, τὴν προοπτικὴν ἐπιτυχίας καὶ τὸ ἂν ὑπάρχῃ δυνατότης προσθέτων ἀποδοχῶν ἐξ ἐργασίας κατὰ τὸν χρόνον ποὺ δὲν ἀπασχολεῖται εἰς τὴν κυρίαν ἐργασίαν του.

Διὰ νὰ κρίνωμεν ἂν αἱ ἀποδοχαὶ τοῦ ἐργάτου εἶναι μεγάλαί ἢ μικραί, πρέπει ἐπίσης νὰ γνωρίζωμεν κάτι καὶ διὰ τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τῶν χρημάτων. Χρηματικὸν εἰσόδημα £ 10, κτηθὲν κατὰ χρόνον ὁπότε, ἢ εἰς τόπον ὅπου, ἢ τροφῆ καὶ ἄλλα πράγματα εἶναι πολὺ εὐθηνά, ἀντιπροσωπεύει ὑψηλότερον πραγματι-

κόν μισθόν τῶν £ 10 κτηθεισῶν κατὰ χρόνον ὁπότε, ἢ εἰς τόπον ὄπου, τὰ τρόφιμα καί τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα εἶναι ἄκρως δαπανηρά.

Τὸ *πραγματικὸν εἰσόδημα τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κτωμέων ἐκ τῆς ἀπασχολήσεώς του καθαρῶν ὀφελῶν*. Μερικοὶ ἐργάται πληρῶνται ἐν μέρει εἰς εἶδος· οὕτως ὁ μαίτρ ντ' ὅτελ μιᾶς λέσχης, ἐπιπροσθέτως τοῦ μισθοῦ του, συνήθως λαμβάνει δωρεὰν κατάλυμα, θέρμανσιν, φωτισμὸν καὶ ἴσως καὶ τροφήν. Ἄλλοι ἐργάται δύνανται νὰ ἔχουν εἰδικὰς εὐκολίας ἀγορᾶς τῶν ἀγαθῶν εἰς τὴν πώλησιν ἢ παραγωγὴν τῶν ὁποίων βοηθοῦν, π.χ. οἱ ὑπάλληλοι καταστημάτων δυνατόν νὰ τυγχάνουν ἐκπτώσεως ἐπὶ τῶν ἀγορῶν των ἐκ τοῦ καταστήματος ὄπου ἐργάζονται· ὁ ἐργάτης τῶν ὀρυχείων ἔχει κάρβουνο δωρεὰν ἢ εἰς χαμηλὰς τιμὰς· ὁ σιδηροδρομικὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του ταξιδεύουν δωρεὰν ἢ πολὺ εὐθηνὰ μὲ τούς σιδηροδρόμους· οἱ ἐργάται εἰς μεγάλα καταστήματα ποικιλιῶν καὶ ἐπιχειρήσεις προμηθειῶν τροφίμων δύνανται νὰ προμηθεύωνται τὴν τροφήν των καὶ ἄλλα εἶδη εἰς εὐνοϊκὰς τιμὰς. Εἰς μερικὰς ἐργασίας ἐπίσης, ἐπὶ πλέον εἰσόδημα δύναται νὰ ἀποκτηθῆ κατὰ τὸν ἐκτὸς ἐργασίας χρόνον, ὅπως εἰς τὴν περιπτῶσιν τοῦ διδασκάλου, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ἔχη μαθητὰς εἰς ἰδιαιτέρα βραδυνὰ τμήματα πέραν τῶν κανονικῶν ὥρῶν τοῦ σχολείου. Ὁ ὑπάλληλος δυνατόν νὰ λάβῃ χαμηλότερον μισθὸν τοῦ χειρονακτικῶς ἐργαζομένου, ἀλλὰ συνήθως ἡ ἐργασία του εἶναι καθαροτέρα καὶ ὀλιγώτερον τραχεῖα.

Ἐπιπροσθέτως εἰς τὰς εἰδικὰς τοιαύτας περιπτώσεις πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα ὅταν ἐξετάζωμεν τὸ *πραγματικὸν εἰσόδημα* πολλῶν μελῶν τῆς κοινωνίας ὅτι λαμβάνουν μέγα *εἰσόδημα ἐκ κοινωνικῆς προνοίας* ἐκ τῶν παροχῶν κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν ἐκ τῆς Πολιτείας καὶ τῶν Δήμων, π.χ. δωρεὰν παιδεία διὰ τὰ τέκνα των καὶ ἀσφάλισιν δι' ἀσθενείας, ἀνεργίαν καὶ πενίαν κατὰ τὸν χρόνον ποὺ ἀποσύρονται ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός των.

Διαφοραὶ μεταξὺ μισθῶν

Ὅταν ἔχωμε λάθει ὑπ' ὄψει ὄλους αὐτούς τούς συντελεστάς, δυνάμεθα νὰ προβῶμεν εἰς λογικὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν *πραγματικῶν ἀποδοχῶν* τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν εὐρυσκόμεθα, ὅμως, οὔτε τῶρα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν διατί οἱ μισθοὶ ποικίλλουν μεταξὺ διαφορετικῶν παραγωγικῶν κλάδων καὶ ἀκόμη ἐντὸς τοῦ ἰδίου κλάδου εἰς διαφορετικὰ μέρη τῆς χώρας. Διατί, π.χ. ὁ ἀγρότης πληρῶνεται ὀλιγώτερον τοῦ ξυλουργοῦ; Διατί οἱ εἰδικευμένοι ἐργάται λαμβάνουν κανονικῶς ὑψηλότερα ἡμερομίσθια τῶν ἀνειδικεύτων ἐργατῶν; Διατί οἱ τυπογράφοι τοῦ Λονδίνου πληρῶνονται περισσότερον τῶν τυπογράφων τῶν ἐπαρχιῶν;

Ὅταν ἐξετάζωμεν αὐτὰς τὰς διαφορὰς, βλέπομεν ἄμέσως ὅτι ἡ κοινωνία ἐκτιμᾷ τὴν ἐργασίαν ἐνὸς ἀνδρὸς ὑψηλότερον τῆς ἐργασίας ἐνὸς ἄλλου· βλέπομεν ὅτι τὸ σύνολον πληρῶνει σχετικῶς ὀλίγα εἰς τὸν ὀδοκαθαριστὴν ἀλλὰ καταβάλλει ὑψηλοτέραν ἀμοιβὴν εἰς εἰδικευμένον χειροῦργον ἢ εἰς ἐπιτυχητὴ δικηγόρον. Ἐντὸς ἐνὸς κλάδου, αἱ διαφοραὶ εἰς προσωπικὴν ἱκανότητα ἴσως εὐκόλως ἀποτελοῦν τὴν αἰτίαν διὰ τὰς διαφορὰς εἰς τὰς ἀποδοχὰς· θὰ ἀντιλαμβάνωμεθα ὅτι ὁ περισσότερον εἰδικευμένος ράπτης, ἐργαζόμενος βάσει τοῦ συστήματος τῆς κατὰ τεμάχιον ἀμοιβῆς κερδίζει περισσότερα τοῦ ὀλιγώτερον εἰδικευμένου συναδέλφου του,

τοῦτο ὁμως δὲν ἐξηγεῖ τὰς διαφορὰς μισθῶν *μεταξὺ διαφορῶν παραγωγικῶν κλάδων*.

Πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου πρέπει νὰ ἀνακαλύψωμεν πῶς ὑπολογίζονται τὰ ἡμερομίσθια ἰδιαιτέρων ομάδων ἐργατῶν.

Ἡ σχέσηις μεταξὺ μισθῶν καὶ ὀριακῆς παραγωγικότητος

Ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας, δηλ. ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας, ὑπολογίζεται ὅπως ὄλαι αἱ ἄλλαι ἀξίαι, συμφῶνως πρὸς τοὺς γενικοὺς νόμους προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Οἱ μισθοὶ τείνουν εἰς ἐπίπεδον ὅπου ἡ ζήτησις δι' ἐργασίαν καὶ ἡ προσφορὰ τῆς ἐργασίας εὐρίσκονται ἐν ἰσορροπίᾳ. Ἄν εἰς τινα στιγμήν, ἡ ἀμοιβὴ διὰ δοθείσαν μορφήν ἐργασίας εἶναι ὑψηλὴ, ἡ ζήτησις διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην θὰ ἔχη πτωτικὴν τάσιν καὶ ἡ προσφορὰ ἐκείνων ποῦ δύνανται νὰ παρέχουν τὴν ἐργασίαν θὰ τεῖνῃ νὰ αὐξηθῇ: περισσότεροὶ ἄνθρωποι θὰ προσπαθοῦν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν παραγωγικὸν κλάδον. Ἄν, ἀντιθέτως, αἱ ἀμοιβαὶ εἰς δοθέντα κλάδον εἶναι χαμηλαί, οἱ ἄνθρωποι θὰ ἀφήσουν τὸν κλάδον δι' ἄλλην ἀπασχόλησιν, ἐνῶ οἱ ἐργοδότες θὰ προσπαθοῦν νὰ προσλάβουν περισσότερους ἐργάτας διὰ νὰ καρπωθοῦν τὸ ὄφελος τῶν χαμηλῶν μισθῶν ποῦ ἐπικρατοῦν.

Ἐκ τῆς πλευρᾶς τῆς ζήτησεως (δηλ. τῆς πλευρᾶς τοῦ ἐργοδότη), τὰ ἡμερομίσθια σχηματίζονται ἐκ τῆς ὀριακῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας. Μετὰ τὴν ἐργασίαν, ὡς καὶ μετὰ ἄλλους συντελεστὰς τῆς παραγωγῆς, ἡ παραγωγικότης ἢ ἀποδοτικότης ἐκάστης προσθέτου μονάδος, ἀπασχολουμένης εἰς οἰονδήποτε εἶδος παραγωγῆς φθίνει πέραν ἑνὸς ὄρισμένου σημείου (τοῦτο δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸν νόμον τῆς φθινοῦσης χρησιμότητος).

Ἄς ἐξετάσωμεν ἐργοδοτὴν προσλαμβάνοντα ἐργάτας εἰς τὸ ἐργοστάσιόν του. Μετὰ ἐν σημείον, ἕκαστος ἐπὶ πλέον ἀπασχολούμενος ἄνδρας προσθέτει μικροτέραν ποσότητα εἰς τὸ συνολικὸν παραγωγικὸν ἀποτέλεσμα ἢ ὁ προηγούμενός του, καὶ φθάνομεν εἰς στάδιον ὅπου ὁ τελευταῖος ἀπασχολούμενος ἐργάτης προσθέτει εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ὀλικοῦ ἀποτελέσματος μόνον τόσον ὅση εἶναι καὶ ἡ ἀμοιβή του. Ἐμφανῶς, πέραν τοῦ «ὀριακοῦ» τούτου ἐργάτου ὁ ἐργοδοτὴς δὲν θεωρεῖ ἀξιὸν λόγου νὰ προσλάβῃ περισσότερους.

Ἐπειδὴ ὁ ἐργοδοτὴς καταβάλλει ἴσα ἡμερομίσθια εἰς ὅλους τοὺς ἐργάτας εἰς δοθὲν στάδιον, ἔπεται ὅτι τὰ ἡμερομίσθια ὅλων τῶν ἐργατῶν εἰς πᾶν στάδιον ἐργασίας ἴσονται πρὸς τὴν ὀριακὴν παραγωγικότητα αὐτῆς τῆς ἐργασίας, δηλ. τὴν ἀξίαν τοῦ προσθέτου παραγωγικοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ἐπιτυγχανομένου διὰ τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ τελευταίου ἐργάτου ἀκριβῶς ἀξίου ἀπασχολήσεως.

Ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ ἐργοδοτῶν διὰ δοθείσαν προσφορὰν ἐργασίας ἐπιφέρει τὴν ἰσορροπίαν ταύτην μεταξὺ ἀμοιβῶν καὶ τῆς ὀριακῆς παραγωγικότητος τοῦ ἀπασχολουμένου ἀριθμοῦ. Ἡ ζήτησις δι' ἐργασίαν ἰδιαιτέρου βαθμοῦ σχηματίζεται ἐκ τῶν συνολικῶν ζητήσεων ὅλων τῶν ἐργοδοτῶν. Ἄν αἱ ἀμοιβαὶ εὐρίσκειται ἐκ τῶν συνολικῶν ζητήσεων τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως τοῦ ἐργοδοτοῦ, εἶναι συμφέρον αὐτοῦ νὰ προσλάβῃ περισσότερους ἐργάτας. Ἐκαστος ἐργοδοτὴς, ἐπομένως, θὰ προσπαθῆσῃ νὰ ἀπασχολήσῃ τὸν ἀριθμὸν ἐκείνον διὰ τὸν ὅποιον ἡ ὀριακὴ παραγωγικότης εἶναι ἴση πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀμοιβήν. Τώρα,

ἂν ἡ δλικὴ αὐτὴ ζήτησις δεσπόζη τῆς προσφορᾶς ἐργασίας τῆς παρεχομένης διὰ τὴν ἀμοιβὴν ταύτην, ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν ἐργοδοτῶν θὰ αὐξήσῃ τὸ ποσοστὸν ἀμοιβῆς. Ἄλλως, ἂν ἡ προσφορὰ ἐργασίας ὑπερέχη τῆς ζητήσεως δι' αὐτὴν εἰς δοθεῖσαν ἀμοιβὴν, τὸ ποσοστὸν ἀμοιβῆς θὰ κατέλθῃ ἕνεκα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν ζητούντων ἀπασχόλησιν ἐργατῶν.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ὀριακῆς παραγωγικότητος δὲν συνεπάγεται ὅτι ὁ ἐργοδότης θὰ ἀπολύῃ ἄνδρας ἢ θὰ προσλαμβάνῃ, περισσοτέρους εὐθὺς ὡς ὑπάρχη διάστασις μεταξὺ ἀμοιβῶν καὶ ὀριακῆς παραγωγικότητος. Δι' ἐν πρᾶγμα, διότι δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ μετρήσωμεν τὴν ὀριακὴν παραγωγικότητα εἰς οἰανδήποτε στιγμήν. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀπόλυσις ἐργατῶν ἴσως ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διάστασιν τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ ὀριακὴ παραγωγικότης εἶναι ὀδηγὸς διὰ τὸν ἐργοδότην ὡς πρὸς τὸ πότε εἶναι ἐπιφελὲς δι' αὐτὸν νὰ ἐπιφέρῃ ἀλλαγὴν εἰς τὴν ἐργατικὴν του δύναμιν. Ἡ ταχύτης μὲ τὴν ὁποῖαν ἐνεργεῖ θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῶν περιστάσεων.

Τὸ ἐπίπεδον ζωῆς τοῦ ἐργάτου

Ἐκ τῆς πλευρᾶς τῆς προσφορᾶς (τῆς πλευρᾶς τοῦ ἐργάτου), ὑπάρχει ἐν ἐλάχιστον ἀμοιβῆς τὴν ὁποῖαν οὗτος θὰ ἀποδεχθῇ. Ἡ ἐλάχιστη αὐτὴ ἀμοιβὴ ἀντιπροσωπεύει τὸ κόστος τῆς διατηρήσεως τοῦ συνήθους ἐπιπέδου τοῦ ζωῆς, δηλ. τὸ ποσοδὸν τῶν ἀναγκαίων ἀγαθῶν, τῶν ἀνέσεων καὶ εἰδῶν πολυτελείας, πού εἶναι συνηθισμένος νὰ ἀπολαμβάνῃ καὶ διὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιμένῃ, ἐν τελικῇ ἀναλύσει, ὑπὸ συνθήκας ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ. Μολονότι, ἕνεκα τῆς δράσεως τῶν ἐργοδοτῶν, αἱ ἀμοιβαὶ προσωρινῶς θὰ τείνουν νὰ ἐξισωθοῦν πρὸς τὴν ὀριακὴν παραγωγικότητα τῆς ἀπασχολουμένης ἐργασίας, ἐν τελικῇ ἀναλύσει αἱ ἀμοιβαὶ πρέπει ἐπίσης νὰ ἐπαρκοῦν διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ ἐπιπέδου ζωῆς εἰς τὸ ὁποῖον ἔχουν συνηθίσει οἱ ἐργάται, ἄλλως ἢ προσφορὰ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ τοῦ εἶδους θὰ τεῖνῃ νὰ ἐλαττωθῇ. Οἱ ἐργάται θὰ ἐγκαταλείψουν τὸν παραγωγικὸν κλάδον καὶ θὰ προσπαθήσουν νὰ ἀπασχοληθοῦν ἄλλου, καθ' ὃν χρόνον οἱ νέοι δὲν θὰ ἐνθαρρύνωνται νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν κλάδον.

Ἡ σχηματισμὸς τῶν ἀμοιβῶν

Οἱ μισθοὶ τείνουν νὰ κατέλθουν εἰς σημεῖον ὅπου θὰ ὑπάρχη ζήτησις δι' ἄλλην τὴν ζητοῦσαν ἀπασχόλησιν ἐργασίαν. Εἰς τὰς βαθμίδας ἐκείνας ὅπου ὑπάρχει ἄθρόα προσφορὰ (ὡς π.χ. εἰς τὰ ἀνειδίκευτα ἐπαγγέλματα), ὁ ἐργάτης τείνει νὰ λαμβάνῃ χαμηλὰ ἡμερομίσθια διότι ἡ ὀριακὴ παραγωγικότης, μετρούμενη διὰ τῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς ζητήσεως δι' ἐργασίαν καὶ προσφορᾶς αὐτῆς, τείνει νὰ εὐρίσκειται εἰς χαμηλὰ ἐπίπεδα· καὶ εἰς τοὺς παραγωγικοὺς κλάδους ἐκείνους ὅπου ἡ προσφορὰ ἐργασίας, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζήτησιν, σπανίζει, οἱ μισθοὶ εἶναι ὑψηλοὶ διότι ἡ ὀριακὴ παραγωγικότης εἶναι ὑψηλὴ.

Δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν τώρα διατὶ οἱ ἔχοντες εἰδικότητα συνήθως λαμβάνουν ὑψηλότερα ἡμερομίσθια τῶν ἀνειδικευτῶν. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἡ ἔντασις τῆς ζητήσεως διὰ τὰς ὑπηρεσίας τῶν εἰδικευμένων ἀνθρώπων, ἐν σχέσει πρὸς τὸν διαθέσιμον προσφερόμενον ἀριθμὸν, εἶναι μεγαλύτερα τῆς ἐντάσεως τῆς ζητήσεως δι'

ἀνειδικεύτους ἐργάτας ἐν σχέσει πρὸς τὴν προσφορὰν αὐτῶν. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ἡ δριακὴ παραγωγικότης τῶν εἰδικευμένων εἶναι, κανονικῶς, μεγαλύτερα ἐκείνης τῶν ἀνειδικεύτων.

Αἱ διαφοραὶ μεταξύ ἀμοιβῶν ἀντανακλοῦν καθαρὰ ὀφέλη ὅπου ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶναι ἐλεύθερος

Αἱ διαφοραὶ εἰς τὰς ἀμοιβὰς διαφόρων ἐργατῶν ἀποδίδονται, ἐπομένως, κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν σχέσιν μεταξύ τῆς ζητήσεως διὰ τὴν ἐργασίαν ἐκάστης ομάδος καὶ τοῦ μεγέθους ἐκάστης ομάδος, δηλ. τῆς προσφορᾶς τῆς ἐργασίας εἰς αὐτὴν τὴν ομάδα. Ἄν ὁ ἀνταγωνισμὸς ἦτο πλήρως ἐλεύθερος, αἱ διαφοραὶ ἀμοιβῶν θὰ ἀντανακλοῦσαν τὰς διαφορὰς εἰς τὰ καθαρὰ ὀφέλη ἐκάστου ἐπαγγέλματος, καὶ τὰ καθαρὰ αὐτὰ ὀφέλη θὰ ἐσχηματίζοντο ἐκ τῶν συντελεστῶν, πού ἐξητάσαμεν ἤδη εἰς τὸ θέμα περὶ πραγματικοῦ μισθοῦ, δηλ., ἐκ τοῦ εὐχαρίστου τοῦ ἐπαγγέλματος, τῶν προοπτικῶν ἐπιτυχίας καὶ τοῦ μήκους τῆς ἐργασίμου ἡμέρας. Πᾶσα ἀνομοιότης μεταξύ ἀμοιβῶν καὶ καθαρῶν ὀφελῶν θὰ ἐξομαλύνετο ἐκ τῆς μετακινήσεως ἐργατικῶν χειρῶν ἀπὸ μίαν μορφήν ἀπασχολήσεως εἰς ἑτέραν.

Ἡ πραγματικότης ὅμως εὐρίσκεται εἰς τὸ ὅτι ὁ ἀνταγωνισμὸς δὲν εἶναι πλήρως ἐλεύθερος, καὶ εἰς τὸ ὅτι ἡ εἴσοδος εἰς ὠρισμένα ἐπαγγέλματα περιορίζεται διότι σοβαρὰ ἔξοδα πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ἀναγκαίων γνώσεων ἐπὶ τῆς ἐπιδεξιότητος, καὶ διὰ τὴν περίοδον ἀναμονῆς πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν ἀμοιβῶν (π.χ. εἰς τὴν περίπτωσιν ἰατροῦ ἢ δικηγόρου). Αὐτοὶ οἱ φραγμοὶ εἶναι, κανονικῶς, ἀρκετὰ ἰσχυροὶ διὰ νὰ ἐμποδίζουσι τὴν εἰσορὴν εἰς τοιαῦτα ἐπαγγέλματα νέων ἀρκετῶν εἰς ἀριθμὸν νὰ χαμηλώσουσι τὴν δριακὴν παραγωγικότητα αὐτοῦ τοῦ εἴδους τῆς ἐργασίας εἰς ἐπίπεδον ἴσον πρὸς ἐκεῖνον τῶν ἀνειδικεύτων ἐργατῶν. Εἰς ἐπαγγέλματα ὅπου ἡ εἴσοδος δὲν εἶναι δυσχερὴς διότι ἀπαιτεῖται μικρὰ ἐπιδεξιότης (π.χ. ἐργάται), ὁ διαθέσιμος ἀριθμὸς εἶναι συνήθως τόσον μεγάλος ὥστε νὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα χαμηλὴν δριακὴν παραγωγικότητα. Οὕτως, ὑπάρχουν σχετικῶς ὀλίγοι ἰατροί, διότι τὰ ἔξοδα ἐκπαιδεύσεώς των δὲν δύνανται νὰ ἐπωμισθοῦν ὑπὸ πολλῶν· ἀλλ' ὑπάρχουν σχετικῶς πολλοὶ ἐργάται, διότι αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας ἀπαιτεῖ ὀλίγην ἐπιδεξιότητα.

Οἱ εἰδικευμένοι ἄνθρωποι δὲν κερδίζουν ὕψηλὰς ἀμοιβὰς διότι ἔχουν ἀποκτήσει τὴν ἀναγκαίαν διὰ τὰ ἐπαγγέλματά των ἐπιδεξιότητα· κερδίζουν ὕψηλὰς ἀμοιβὰς διότι ἡ ἀπόκτησις τῆς ἐπιδεξιότητος ταύτης ἔχει περιορίσει τὴν προσφορὰν των. Οἱ ἀνειδικευτοὶ ἄνθρωποι λαμβάνουν χαμηλὰ ἡμερομίσθια ὄχι διότι τὰ ἐπαγγέλματά των δὲν χρειάζονται ἐπιδεξιότητα, ἀλλὰ διότι ἡ ἀπουσία τῆς ἐπιδεξιότητος ἐπιτρέπει εἰς τὴν προσφορὰν των νὰ αὐξάνεται εὐκόλως. Τὸ ἡμερομίσθιον μετρεῖ τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας, καὶ ἡ ἀξία ἔγκειται εἰς τὴν ἀναλογίαν ἀνταλλακτικότητος, ὄχι εἰς τὴν ἑνυπάρχουσαν κατοχὴν τοῦ ἐκτιμωμένου πράγματος. Δύναται ἐπομένως νὰ γίνῃ δεόντως ἀντιληπτὴ μόνον μέσῳ τῆς ζητήσεως ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν προσφορὰν. Ἄν οἱ ἰατροὶ ἦσαν τόσοι τὸν ἀριθμὸν ὅσοι οἱ ἐργάται ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζήτησιν διὰ τὰς ὑπηρεσίας των, αἱ ἀμοιβαὶ των θὰ εὕρισκοντο εἰς χαμηλὰ ἐπίπεδα. Ἀντιστρόφως, ἂν οἱ ἐργάται ἐσπάνιζον ὡς οἱ

ιατροί, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζήτησιν διὰ τὰς ὑπηρεσίας των, τὰ ἡμερομίσθια τοῦ ἐργάτου θὰ ἦσαν ὑψηλὰ μολονότι ἡ ἐργασία εἶναι ἀνειδίκευτος.

Εἰς περίοδον ὑφέσεως οἱ ὀδοκαθαρισταὶ ἴσως λαμβάνουν ὑψηλότερα ἡμερομίσθια ἀπὸ πολλοὺς εἰδικευμένους μηχανικοὺς, διότι ἡ ζήτησις διὰ μηχανικοὺς, ἐν σχέσει πρὸς τὴν προσφορὰν, εἶναι μικρά. Κατὰ κανόνα, ὕφεις εἰς τὴν βιομηχανίαν, καὶ ἔντονος ἀνταγωνισμὸς εἰς τὴν μηχανικὴν ἐκ χωρῶν ὅπου τὸ ἐπίπεδον ζωῆς καὶ ἡμερομισθίων εἶναι χαμηλόν, θὰ ἐπηρεάσῃ σοβαρώτατα τὴν μηχανικὴν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας θὰ ὑπάρχῃ, σχετικῶς, μικρὰ ζήτησις διὰ μηχανικοὺς καὶ αἱ ἀμοιβαὶ των θὰ κατέλθουν εἰς πολὺ χαμηλὸν ἐπίπεδον. Ἡ ζήτησις διὰ ὀδοκαθαριστάς, ἀφ' ἑτέρου, δὲν ὑπόκειται εἰς τὰς διακυμάνσεις τῆς βιομηχανίας ἢ εἰς διεθνή ἀνταγωνισμόν, ἢ δημοτικὴ ὑπηρεσία εἶναι προστατευομένη βιομηχανία, καὶ οἱ ὀδοκαθαρισταὶ λαμβάνουν τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς ἡμερομίσθια ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀνδ κλάδος ἀκμάζῃ ἢ ὄχι. Οἱ μηχανικοὶ, ἐξ ἄλλου, κερδίζουν μεγάλαν ἡμερομίσθια ἀλλ' ὑποφέρουν ἐξ ἀνεργίας ἢ ὑποαπασχολήσεως εἴταν ὑπάρχῃ μικρὰ δραστηριότης τοῦ κλάδου.

Διατί αἱ ἀμοιβαὶ τῶν γυναικῶν εἶναι συνήθως χαμηλότεραι ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν;

Ἡ ἀρχὴ τῆς ὀριακῆς παραγωγικότητος καθιστᾷ οὕτως ἀντιληπτὸν τὸ διατιμερικοὶ ἄνδρες κερδίζουν ὀλιγώτερον ἄλλων ἀνδρῶν. Καθιστᾷ ἐπίσης ἀντιληπτὸν τὸ διατιμερικοὶ αἱ γυναῖκες, κατὰ κανόνα, λαμβάνουν χαμηλότερα ἡμερομίσθια τῶν ἀνδρῶν. Τὸ ἀπλοῦν γεγονός εἶναι ὅτι ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα δὲν εἶναι ἀνοικτὰ ἐξ ἴσου εἰς τοὺς ἀνδρας καὶ τὰς γυναῖκας. Φυσικά, νομικά καὶ συμβατικά ἐμπόδια περιορίζουν τὰς γυναῖκας εἰς σχετικῶς μικρὰν σειρὰν ἐπαγγελμάτων. Τοῦτο δηλοῖ ὅτι εἰς πολλὰ ἐπαγγέλματα ἀνοικτὰ διὰ γυναῖκας ἢ προσφορὰ ἐργασίας εἶναι σχετικῶς μεγάλη καὶ ἡ ὀριακὴ παραγωγικότης εἶναι συνεπῶς χαμηλὴ. Ἡ χαμηλὴ ὀριακὴ παραγωγικότης, ὡς εἶδομεν, δηλοῖ χαμηλὰ ἡμερομίσθια. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἀνθρακωρύχου, ἢ ὁποῖα ἐργάζεται ὡς πωλήτρια, κερδίζει ὀλιγώτερον τοῦ ἀδελφοῦ τῆς διότι δὲν εἶναι ἐκ φύσεως ἱκανὴ νὰ κόπῃ κάρβουνο. Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι ἢ προσφορὰ πωλητριῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζήτησιν εἶναι κανονικῶς μεγαλύτερα τῆς προσφορᾶς ἀνθρακωρύχων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζήτησιν δι' αὐτούς.

Ἰση ἀμοιβὴ δι' ἴσην ἐργασίαν

«Ἰση ἀμοιβὴν δι' ἴσην ἐργασίαν» εἶναι ἑκφρασις τῆς αἰτήσεως διὰ τὴν καθολογὴν ἰσῶν ἡμερομισθίων διὰ τὴν ἰδίαν ἐργασίαν. Συνήθως, ἢ ἰσότης ἰσχύει μεταξὺ ἀνδρῶν εἰς τὸν αὐτὸν κλάδον, χάρις εἰς τὰς προσπαθείας τῶν συνδικαλιστικῶν ἐνώσεων κατὰ κύριον λόγον, ἀλλ' εἶναι δυσχερέστερον νὰ ἐπιτευχθῇ ἢ ἰσότης ἀμοιβῆς μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ἀκόμη κλάδον.

Τὸ πρόβλημα θρίθει δυσκολίων, διότι δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλον νὰ εἰπωμεν τί εἶναι ἰση ἐργασία. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ὅπου παρομοία ἐργασία γραφείου ἐκτελεῖται ἀπὸ ἀνδρα καὶ γυναῖκα, δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι οὗτοι εἶναι ἐξ ἴσου

χρήσιμοι εις τὸν ἐργοδότην. Ὁ ἐργοδότης ἔχει πιθανῶς μεγαλυτέραν πίστην εἰς τὴν ἰκανότητα τοῦ ἀνδρὸς πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐπείγουσας καταστάσεις, ἢ εἰς τὸ σπανιώτερον τῆς ἀσθενείας του, ἢ εἰς τὴν μεγαλυτέραν αὐτοῦ ἰκανότητα πρὸς ἀποτοχὴν εἰς τὴν ὑπερέντασιν τῶν περιόδων μεγάλης ἀπασχολήσεως. Οἱ ἄνδρες θὰ συνεχίσουν νὰ ἐργάζωνται ὑπὸ συνθήκας ἀκαταλήλους διὰ γυναῖκας, καὶ θὰ κληθεῖν νὰ ἀναλάβουν ἔργα, πού ὁ ἐργοδότης διατάζει νὰ ἀναθέσῃ εἰς γυναῖκα. Αἱ θοῦν νὰ ἀναλάβουν ἔργα, πού ὁ ἐργοδότης διατάζει νὰ ἀναθέσῃ εἰς γυναῖκα. Αἱ γυναῖκες ἐπίσης δύνανται νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἐργασίαν των θταν ἔλθουν εἰς γάμον, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι σήμερον ὑπάρχει μέγας καὶ αὐξανόμενος ἀριθμὸς γυναικῶν, πού παραμένουν εἰς τὴν ἐργασίαν των καὶ μετὰ τὸν γάμον, ἢ ἐπιστρέφουν εἰς τὴν ἐργασίαν των θταν τὰ παιδιὰ των ἀρχίσουν νὰ πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον.

Εἰς πολλὰς περιπτώσεις, μικρὰ ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρξῃ περὶ τῆς ἰσότητος ἐργασίας, π.χ. μετὰ τῶν κατὰ τεμάχιον ἐργαζομένων εἰς κλάδους ὑφάνσεως καὶ ἐνδυμασίας. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, πάντως, ὑπάρχει ἴση ἀμοιβὴ δι' ἴσην ἐργασίαν, καὶ ὁ ἐργοδότης εἶναι ἀδιάφορος ὡς πρὸς τὴν ἀπασχόλησιν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν διὰ τὰς ἐργασίας αὐτάς.

Ὅπου ἡ ἀξία τοῦ ὑπαλλήλου διὰ τὸν ἐργοδότην δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ εὐκόλως ὅπως εἰς τὴν κατὰ τεμάχιον ἐργασίαν, ἢ εἰς τὴν γυναῖκα καταβαλλομένη χαμηλοτέρα ἀμοιβὴ διὰ τὴν φαινομενικῶς ἴσην ἐργασίαν της πρὸς ἐκείνην τοῦ ἀνδρὸς, οὐφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἐργοδότης τὴν θεωρεῖ μικροτέρας ἀξίας. Καὶ ἔπεται ὅτι αἱ γυναῖκες ἀπασχολοῦνται εἰς τοιαύτας περιστάσεις, μόνον διότι αἱ ὑπηρεσίαι των δύνανται νὰ ἀποκτηθεῖν ἔναντι χαμηλοτέρας τῶν ἀνδρῶν ἀμοιβῆς.

Ἡ ἀπαίτησις διὰ «ἴσην ἀμοιβὴν δι' ἴσην ἐργασίαν» εἶναι συχνὰ ἀπαίτησις ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ ἀνέλθουν τὰ ἡμερομίσθια τῶν γυναικῶν εἰς τὸ ἐπίπεδον ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν. Ἄν ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐγένετο ἐν γένει παραδεκτή, ἢ ἀναλογίαι τῶν ἡμερομισθίων τῶν γυναικῶν θὰ ὑπερῆχεν, εἰς πλείστας περιπτώσεις, τῆς ὀριακῆς των ἀξίας διὰ τὸν ἐργοδότην. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο, ὑπὸ τὸν ἕρον ὅτι ὑπάρχει διαθέσιμος σεβαστὴ προσφορὰ ἀνδρικής ἐργασίας, νὰ ἀπολυθεῖν πολλὰι γυναῖκες καὶ νὰ ἀντικατασταθεῖν ὑπὸ ἀνδρῶν, διότι, εἰς ὑψηλότερα ἡμερομίσθια, ὁ ἐργοδότης θὰ προετίμα ἄνδρας παρὰ γυναῖκας. Ὅπως τὸ σημεῖον ὅπου ὑπάρχουν ἀνεργοὶ ἄνδρες δυνάμενοι νὰ ἀναλάβουν τὴν ἐργασίαν τῶν γυναικῶν, ἐπομένως, ἢ ἀνεργία μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν θὰ ἐμειοῦτο καὶ ἡ ἀνεργία μεταξὺ τῶν γυναικῶν θὰ ἠϋξάνετο.

Ἡ ἠϋξημένη ἀνεργία μεταξὺ τῶν γυναικῶν θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διόγκωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ζητουσῶν ἀπασχόλησιν εἰς ἐπαγγέλματα περιορισμένα εἰς αὐτάς, δηλ. εἰς ἐκεῖνα ὅπου δὲν ἀνταγωνίζονται μετὰ τοὺς ἀνδρας, καὶ εἰς τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα θὰ ὑπῆρχε τάσις πτώσεως τῶν ἡμερομισθίων τῶν γυναικῶν. Ἡ «ἴση ἀμοιβὴ δι' ἴσην ἐργασίαν», ἐπομένως, θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπασχόλησιν ὀλιγωτέρων γυναικῶν εἰς τὰ ἐπαγγέλματα ὅπου ὑπάρχει ἀνδρικός ἀνταγωνισμὸς, καὶ χαμηλοτέρα ἡμερομίσθια εἰς τὰ ἐπαγγέλματα ὅπου ἀπασχολοῦνται γυναῖκες κατ' ἀποκλειστικότητα.

Συνδικαλιστικαὶ ἐνώσεις καὶ ἡμερομίσθια

Συνδικαλιστικὴ ἐνωσις εἶναι διαρκὴς συνεταιρισμὸς ἐργατῶν μετὰ σκοπὸν τὴν διατήρησιν καὶ βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς των θέσεως, καὶ εἰς τὴν Βρεταν-

νίαν και εις ώρισμένας άλλας χώρας, τοιαῦται ενώσεις άσκούν σοβαράν επίδρασιν επί τών ήμερομισθίων και τών συνθηκών έργασίας. Αί πρωταρχικαί ενώσεις ήσαν *συντεχνίαι* (craft unions) τών όποιών ήδύναντο νά γίνουν μέλη μόνον οί έχοντες ιδιαιτέραν τέχνην, π.χ. ύφανσιν ή οίκοδομικήν. Η χρονικώς έπομένη ήτο ή *βιομηχανική ένωσις* (industrial unions) περιλαμβάνουσα όλους τούς έργασομένους εις μίαν βιομηχανίαν ή ύπηρεσίαν, π.χ. άνθρακωρυχείαν ή τάς σιδηροδρομικάς μεταφοράς. Άργότερον ήλθον τά «γενικά» *εργασιακά σωματεία* («general» workers' unions), περιλαμβάνοντα άνειδικεύτους, ήμειδιкуεμένους και έργάτας έν γενεί εις διαφόρους βιομηχανίας, π.χ. έργάτας εις ναυπηγεία ή όδούς. Καί αί τρείς αύται μορφαί άντιπροσωπεύονται εις τήν σύγχρονον όργάνωσιν έργασίας ή Amalgamated Society of Woodworkers *συντεχνία*, ή National Union of Railwaymen *είναι βιομηχανική ένωσις*, και ή Transport and General Workers' Union *είναι γενικόν σωματεϊόν*.

Ό βαθμός μέχρι του όποίου ο συνδικαλισμός δύναται νά έπηρέαση τά ήμερομισθία έξαρτάται έκ τής δράσεως δύο ισχυρών παραγόντων: *τής ελαστικότητας τής ζητήσεως διά τó προϊόν και τής άναλογίας με τήν όποιαν τά ήμερομισθία ύπεισέρχονται εις τó ολικόν κόστος*. "Αν τó προϊόν είναι ελαστικής ζητήσεως, δηλ. άν μικρά άνοδος τής τιμής οδηγή εις μεγάλην μείωσιν τών ζητουμένων ποσοτήτων, και άν τά έξοδα τών ήμερομισθίων άποτελοῦν ύψηλήν άναλογίαν του ολικού κόστους παραγωγής, ή ισχύς τών συνδικαλιστικών ενώσεων νά αύξήσουν τά ήμερομισθία εις τόν κλάδον αυτόν είναι αύστηρώς περιωρισμένη, διότι πάσα αύξησης ήμερομισθίων θά άνεδίδαζε τó κόστος και τάς τιμάς, και αί ύψηλαί αύται τιμαί θά ώδήγουν εις σοβαράν περιστολήν τής ζητήσεως. Τó άποτέλεσμα θά ήτο άνεργία μεταξύ τών μελών τής ενώσεως.

Τά ήμερομισθία, λοιπόν, δέν δύναται νά αύξάνονται συνεχώς πέραν τών δυνατοτήτων πληρωμής τής έπιχειρήσεως. Η συνδικαλιστική ένωσις δύναται νά αύξήση τά ήμερομισθία εις μίαν ιδιαιτέραν έπιχειρήσιν εις τó επίπεδον δικαιοσεως τής οριακής παραγωγικότητας τών έργατών, όπου δέν καταβάλλονται ήδη ήμερομισθία έως τó επίπεδον αυτό. *Κατά βραχείας περιόδους*, μία ισχυρά συνδικαλιστική ένωσις ίσως έπιτύχη ύψωσιν τών ήμερομισθίων πέραν του επιπέδου τούτου, τούτο όμως δύναται νά έπιτευχθῆ μόνον εις θάρος τών κερδών ή του καταλωτου. "Αν τά κέρδη μειωθούν κάτωθεν του κανονικού επιπέδου, ή έπιχειρήσις και τó κεφάλαιον θά άποφεύγουν τόν παραγωγικόν κλάδον άν αύξηθούν αί τιμαί, τó άποτέλεσμα εις τόν καταλωτήν θά έξαρτηθῆ έκ τής φύσεως τής ζητήσεως διά τó προϊόν, ώς έλέχθη άνωτέρω.

Έν τέλει, δηλαδή, τά ήμερομισθία έξαρτώνται έκ τής ικανότητας τής έπιχειρήσεως. Αί συνδικαλιστικαί ενώσεις δύναται νά αύξήσουν τήν ικανότητα ταύτην αλλά ή πραγματική των επίδρασις επί τών ήμερομισθίων έξαρτάται έκ τής ικανότητός των νά έξασφαλίζουν *ύσιν άμοιβήν δι' ύσιν έργασίαν* εκτελουμένην ύπό τών μελών των. Αί συνδικαλιστικαί ενώσεις ύπήρξαν άποτελεσματικαί και εις τήν άνοδον του γενικού επιπέδου τών ήμερομισθίων και εις τήν ένοποίηση τών άμοιβών εις όλην τήν έκτασιν του παραγωγικού κλάδου, ούτω δέ εις τήν πρόληψιν άτομικής εκμεταλλεύσεως.

Ἡ συνδικαλιστικὴ ἔνωσις δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ δίκαιον μερίδιον τοῦ προϊόντος, λαμβανομένου ὑπὸ τῶν ἐργατῶν, ὡς μετρεῖται τοῦτο διὰ τῆς ὀριακῆς τῶν παραγωγικότητος. Ἄν εἰς παραγωγικὸς κλάδος εὐημερήσῃ ἡ ἔνωσις δύναται νὰ ζητήσῃ μερίδιον τῆς αὐξήσεως τῶν κερδῶν διὰ τοὺς ἐργάτας· ἀλλ' ἂν εἰς παραγωγικὸς κλάδος δὲν εὐημερήσῃ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταβάλλωνται σταθερῶς ὑψηλότερα ἡμερομίσθια, ὅσονδήποτε ἰσχυρὰ καὶ ἂν εἶναι ἡ συνδικαλιστικὴ ἔνωσις.

Αἱ συνδικαλιστικαὶ ἐνώσεις καὶ τὸ ὥράριον

Ἡ ἠδξημένη νευρικὴ ἔντασις προκαλουμένη ἐκ τῆς ἐν γένει ἐπιταχύνσεως τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μηχανικοῦ συστήματος τῆς βιομηχανίας ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐπίτασιν τοῦ αἰτήματος τῶν ἐργατῶν διὰ μειωμένον ὥράριον. Ταυτοχρόνως, ἡ βασικὴ μονοτονία τῆς συγχρόνου βιομηχανικῆς ζωῆς καὶ αἱ ἠδξημένα ἀπαιτήσεις διὰ τὴν πολιτικὴν, τὴν λογοτεχνίαν, τὰς τέχνας καὶ τὰ σπῆρ εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐργατῶν, αὐξάνουν ὁμοῦ τὴν τάσιν τῆς ζητήσεως διὰ περισσότερον ἐλεύθερον χρόνον.

Ἐπὶ ψυχολογικῆς καὶ ἠθικῆς βάσεως ἡ περίπτωσις διὰ βραχύτερον ὥράριον θὰ ἠδύνατο νὰ αἰτιολογηθῇ ἀκόμη καὶ ἂν ἐπέφερον οἰκονομικὴν ἀπώλειαν, ἀλλὰ πολλαὶ ἔρευναι ἔδειξαν ὅτι συχνὰ ἡ περίπτωσις διὰ μειωμένον ὥράριον ἐργασίας ἔχει οἰκονομικὴν αἰτιολογίαν. Ἐδείχθη ὅτι, ὅταν τὸ ὥράριον βραχύνεται, προέρχονται ἐν γένει οἰκονομίαι εἰς τὴν παραγωγὴν· ἡ ὑπερέντασις περιορίζεται, τὰ δυστυχήματα ὁμοίως, καὶ γενικῶς τὸ πάγιον κεφάλαιον τῆς ἐπιχειρήσεως χρησιμποιεῖται οἰκονομικώτερον, οὕτως ὥστε αἱ ἀπώλειαι καὶ τὰ ἔξοδα φθίνουν καὶ τὸ παραγωγικὸν ἀποτέλεσμα αὐξάνεται εἰς μικρότερον κατὰ μονάδα κόστος.

Ἡ ἀναγνώρισις τῶν οἰκονομικῶν ὠφελημάτων τοῦ ἐργάτου, ποῦ ἔχει ἐπαρκῆ ἐλεύθερον χρόνον, κεῖται ὀπισθεν τῶν διευθετήσεων, ποῦ ἐγίναν εἰς πολλὰς ἐπιχειρήσεις διὰ τῶν θεσπίσθεισών «διακοπῶν μετ' ἀμοιβῆς» («holidays with pay»). Ὅμοίως, ἐκούσαιο συμφωνίαι λειτουργῶν εἰς πολλοὺς παραγωγικοὺς κλάδους καὶ ἐπαγγέλματα ἄνευ καλύψεως τῶν ὑπὸ νομοθετήματος. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ἐργάται εἰς τὴν Βρεταννίαν σήμερον καλύπτονται ὑπὸ συλλογικῶν συμβάσεων, αἱ ὁποῖαι παρέχουν διακοπὰς ἐπ' ἀμοιβῆ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΧΙ

Τόκος, ἡ ἀπόδοσις τοῦ κεφαλαίου

Τόκος εἶναι ἡ καταβαλλομένη διὰ τὴν χρῆσιν κεφαλαίου πληρωμὴ ὑπὸ τοῦ δανεισθέντος τοῦτο εἰς τὸν δανειστήν. Εἶναι τὸ καταβαλλόμενον ποσὸν ὑπὸ τοῦ δανεισθέντος κεφάλαιον πέραν τοῦ ἀρχικοῦ ποσοῦ δανείου. Ἄν δανεισθῶμεν £ 1000 ἀπὸ τὴν τράπεζάν μας δι' ἓν ἔτος πρὸς 5%, εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους θὰ καταβάλλωμεν εἰς τὴν τράπεζαν £ 1050. Αἱ πρόσθετοι £ 50 εἶναι ὁ τόκος ποῦ καταβάλλωμεν διὰ τὸν δανεισμὸν £ 1000 δι' ἓν ἔτος. Ὁ τόκος ὑπολογίζεται συνήθως ἐτησίως ὡς ποσοστὸν τοῦ ἀρχικῶς δανεισθέντος ποσοῦ, καὶ τὸ ποσοστὸν τοῦτο εἶναι γνωστὸν ὡς ἐπιτόκιον (rate of interest.).

Εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς θεωρίας τοῦ τόκου, ἀντιμετωπίζομεν δύο προβλήματα. Τὸ πρῶτον, διατὶ καταβάλλεται ὁ τόκος; καὶ τὸ δεύτερον, τί ἐπιδρᾷ εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἐπιτοκίου;

Πρὸ τῆς ἐξετάσεως τῶν προβλημάτων τούτων πρέπει νὰ ἀντιληφθῶμεν σαφῶς τί ἐννοοῦμεν διὰ τοῦ «ἐπιτοκίου», διότι εἰς μίαν κοινότητα ὑπάρχουν ταυτοχρόνως διάφορα ἐπιτόκια. Εἰς τὴν Βρεταννίαν, π.χ., δανείζομεν τὰ χρήματά μας εἰς τὸ Κράτος μέσῳ τῶν Κρατικῶν Ὁμολογιῶν καὶ λαμβάνομεν ἐν ἐπιτόκιον, ἢ καταθέτομεν αὐτὰ εἰς μίαν τράπεζαν καταθέσεων καὶ λαμβάνομεν ἕτερον. Δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἀκόμη ὑψηλότερα ἐπιτόκια ἂν ἐπενδύσωμεν τὰ χρήματα εἰς οἰκοδομικὴν ἑταιρείαν ἢ τὰ δανείσωμεν ἐπὶ ὑποθήκῃ ἢ τὰ ἐπενδύσωμεν εἰς ὁμολογίας μιᾶς ἑταιρείας.

Συνολικὸς ἢ ἀκαθάριστος τόκος

Ἐμφανῶς, διάφοροι τύποι δανειζομένων πληρώνουν διάφορα ἐπιτόκια. Ἡ Κυβέρνησίς μας καὶ αἱ Κυβερνήσεις ἄλλων μεγάλων δυνάμεων δύνανται νὰ δανεισθοῦν εἰς σχετικῶς χαμηλὰ ἐπιτόκια, ἐνῷ αἱ ἑταιρεῖαι ὀρύξεως χρυσοῦ ἢ παραγωγῆς πετρελαίου, τῶν ὁποίων αἱ ἐργασίαι εἶναι γνωσταὶ ὡς περικλείουσαι σοβαρὸν κίνδυνον ἀπωλείας τοῦ χρησιμοποιουμένου κεφαλαίου, θὰ καταβάλουν ὑψηλὰ ἐπιτόκια διὰ νὰ παρακινήσουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ δανείσουν εἰς αὐτάς τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν ὀρυχείων των καὶ τῶν πετρελαιοφόρων περιοχῶν των. Ὁμοίως, ἢ ἀπόδοσις ποῦ δυνάμεθα νὰ λάβωμεν, ἐπενδύοντες τὰ χρήματά μας εἰς τὰς ὁμολογίας μιᾶς Βρεταννικῆς βιομηχανικῆς ἑταιρείας, δύνανται νὰ εἶναι μόνον 7% ἐνῷ δυνάμεθα νὰ λάβωμεν 12% δι' ὁμολογιῶν ἐκδοθεισῶν ὑπὸ ἑταιρείας ὀρύξεως χαλκοῦ. Θὰ εὐρωμεν ἐπίσης ὅτι ἐνῷ ἡ τοπικὴ μας τράπεζα ζητεῖ ἀπὸ τοὺς πελάτας τῆς 5% ἐπὶ μιᾶς πιστώσεως, ὁ ἰδιώτης ποῦ τοκίζει χρήματα εἰς τὴν ἴδιαν ὁδὸν δυνατὸν νὰ λαμβάνῃ καὶ 20% ἀκόμη ἐξ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι καταφεύγουν εἰς αὐτόν.

Ὁ λόγος διὰ τὴν ποικίλιν ταύτην εἰς τὰς πληρωμὰς ὑπὸ τῶν δανειζομένων εἰς τοὺς δανειστὰς κεφαλαίου εἶναι ὅτι ἡ ὀλικὴ ἀπόδοσις ἢ ὁ **συνολικὸς, «ἀκαθάριστος» τόκος** (gross interest), τὸν ὁποῖον λαμβάνουν οἱ δανεισταὶ περιλαμβάνει ὠρισμένα στοιχεῖα ἐπὶ πλεόν τοῦ καθαρῦ τόκου, ἤτοι (1) **πληρωμὴν διὰ τὸν κίνδυνον ἀπωλείας τοῦ δανειζομένου κεφαλαίου** καὶ (2) **πληρωμὴν διὰ τὴν ὄλην δυσκολίαν, ἢ ὁποία προκύπτει ἐκ τῆς παρακολουθήσεως τῆς ἐπενδύσεως.**

Ἄν δανείσωμεν τὰ χρήματά μας εἰς τὴν Βρεταννικὴν Κυβέρνησιν, καταθέτοντες αὐτὰ εἰς τὰ Ταμειυτήρια, γνωρίζομεν ὅτι ταῦτα εὐρίσκονται ἐν ἀσφαλείᾳ ὅσον αὕτη εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατὴ, καὶ οὕτως ἱκανοποιούμεθα μὲ χαμηλὸν ἐπιτόκιον. Ἄν δανείσωμεν τὰ χρήματά μας εἰς ἑταιρείαν παραγωγῆς ἐλαστικοῦ ἢ πετρελαίου ἢ χρυσοῦ, γνωρίζομεν ὅτι διατρέχομεν ἕνα βαθμὸν κινδύνου νὰ ἀπολέσωμε τὸ ὅλον ἢ μέρος τοῦ κεφαλαίου μας καὶ ζητοῦμε ὑψηλὸν ἐπιτόκιον διὰ νὰ μᾶς παρακινήσῃ πρὸς ἐπένδυσιν εἰς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις.

Ἐπενδύσεις τινές, ἐξ ἄλλου, ἀπαιτοῦν μεγάλην προσοχὴν καὶ οἱ ἐπενδύον-

τες παρακολουθοῦν διαρκῶς τὴν ἀγοράν. Ὁ ἐπενδύων χρήματα πρέπει νὰ ἐκνοποιῇ τὸν ἐκυτόν του ὅτι ὑπάρχει ὁ ἐλάχιστος κίνδυνος ὑποτιμῆσεως τῆς ἐπενδύσεώς του (μέσω πτώσεως τῆς ἀξίας εἰς τὸ χρηματιστήριον), ἢ μὴ καταβολῆς τοῦ τόκου ἢ μερίσματος. Αἱ διακυμάνσεις εἰς τὴν περιουσίαν μιᾶς ἐταιρείας ἢ τῆς βιομηχανίας ἐν γένει, θὰ ἐπηρεάσουν τὰ μερίσματα καὶ τὰς τιμὰς τῶν μετοχῶν, οὕτω δὲ αἱ τελευταῖαι ποικίλλουν εὐρύτερον ἢ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν κυβερνητικῶν ὁμολογιῶν. Κατὰ συνέπειαν, πολλοὶ ἐπενδύοντες χρήματα, προτιμοῦν σχετικῶς χαμηλὴν ἀλλ' ἀσφαλῆ ἀπόδοσιν ἐκ τῶν κρατικῶν ὁμολογιῶν παρά ὑψηλοτέραν ἀλλὰ πλέον ἐπικίνδυνον ἀπόδοσιν ἐκ μετοχῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων.

Καθαρὸς τόκος

Οἱ παράγοντες τοῦ κινδύνου καὶ τῆς δυσκολίας παρακολουθήσεως, ἐπομένως, εὐθύνονται διὰ τὰς διαφορὰς εἰς τὰ ἀκαθάριστα ἐπιτόκια εἰς διαφόρους συναλλαγὰς μεταξύ δανειζομένων καὶ δανειζόντων. Ἄλλ' ὅταν ἐκπεσθοῦν ποσὰ δι' αὐτούς, ἀπομένει ἕν ἐλάχιστον ἢ καθαρὸν ἐπιτόκιον, τὸ ὅποion καὶ ἢ πλέον ἀσφαλῆς καὶ ρευστὴ ἐπένδυσις πρέπει νὰ καταβάλλῃ, εἰς δοθεῖσαν στιγμὴν, διὰ νὰ ἐλύσῃ τὸ ἀπαιτούμενον κεφάλαιον. Τὸ καθαρὸν τοῦτον ἐπιτόκιον εἶναι ἢ καταβαλλομένη πληρωμὴ διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ κεφαλαίου, τελείως διακρινομένη τῶν κινδύνων ἢ δυσκολιῶν, ποὺ περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἐπένδυσιν. Εἰς τὴν πράξιν, τοιοῦτον ἐπιτόκιον πρέπει νὰ λαμβάνεται ὅπως τὸ λαμβανόμενον ἐκ τῶν κρατικῶν ὁμολογιῶν, ὅπου, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὑπάρχει ἐλάχιστον στοιχεῖον κινδύνου ἢ δυσκολίας.

Τὸ ἐλάχιστον τοῦτο ἐπιτόκιον τείνει νὰ εἶναι ἴσον δι' ὅλους τοὺς δανειζομένους χρήματα. Τὰ ἐπιτόκια ἀκαθαρίστου τόκου ἴσως ποικίλλουν μεγάλως εἰς δοθεῖσαν στιγμὴν, μεταξύ διαφόρων δανειζομένων, ἀλλὰ ὁ καθαρὸς τόκος πρέπει νὰ εἶναι ὁ αὐτὸς δι' ὅλους, διότι μόνον μία τιμὴ δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὴν ἰδίαν ἀγοράν, εἰς ὄρισμένον χρόνον, διὰ τὸ ἴδιον ἀγαθόν—διὰ τὸ κεφάλαιον εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Ὁ ἀνταγωνισμὸς διὰ κεφάλαιον μεταξύ διαφόρων δανειζομένων καὶ ἢ εὐκινησία τοῦ κεφαλαίου μεταξύ διαφόρων ἐπενδύσεων ἐξασφαλίζει ἰσότητα εἰς τὸ ἐπιτόκιον τοῦ καθαροῦ τόκου καθ' ἅπασαν τὴν σειρὰν τῶν ἐπενδύσεων. Καὶ μεταξύ τῶν ἐπενδύσεων ἐκεῖνων, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν τὸν αὐτὸν κατὰ προσέγγισιν κίνδυνον καὶ τὰς αὐτὰς δυσχερείας, τὰ ἐπιτόκια τοῦ ἀκαθαρίστου τόκου τείνουν ἐπίσης νὰ εἶναι ἴσα.

Διατί καταβάλλεται ὁ τόκος;

Διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν διατί καταβάλλεται ὁ τόκος καθ' ὁλοκληρίαν, πρέπει νὰ ἀποκτήσωμεν σαφεῖ ἀντίληψιν τῶν ὑπὸ τοῦ κεφαλαίου εἰς τὴν παραγωγὴν παραχόμενων ὑπηρεσιῶν. Ἐχει δειχθῆ ἤδη ὅτι τὸ κεφάλαιον ἀποτελεῖται ἐξ ὀλικῶν πραγμάτων—μηχανάς, ἐγκαταστάσεις, πρώτας ὕλας καὶ ἐργοστάσια—ἢ ἐκ πόρων δυναμένων νὰ μετατραποῦν εἰς τοιαῦτα πράγματα. Ταῦτα ὅμως δὲν εἶναι δι' ὅλους ἐλεύθερα. Κατέχονται μόνον ἀπὸ ὄρισμένα ἄτομα, ἢ δύναται νὰ ἀποκτηθοῦν μόνον ὑπ' ἐκεῖνων οἱ ὁποῖοι διαθέτουν τὰ ἀναγκαῖα μέσα συναλλαγῶν. Ὡς

καὶ ἄλλα πράγματα ἐν στενότητι καὶ ζητήσῃ, ἐπομένως, τὸ κεφάλαιον κατέχει τιμὴν καὶ ἡ ἴτιμή αὐτῆ εἶναι ὁ τόκος. Ἄνευ κεφαλαίου, ἡ παραγωγή δὲν θὰ ἦ δυνατόν νὰ ἐπιτελεσθῇ. Οὕτως, ὁ παραγωγὸς ὁ ὅποτος θέλει κεφάλαιον πρέπει νὰ πληρώσῃ δι' αὐτὸ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ποὺ πληρώνει διὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τὸ ἔδαφος.

Ἄν εἰς βιομήχανος ἢ ἄλλος ἐπιχειρηματίας πρέπει νὰ ἐνοικιάσῃ μίαν μηχανήν (π.χ. μίαν ὑπολογιστικὴν μηχανήν), λέγομεν ὅτι πρέπει νὰ πληρώσῃ δι' αὐτήν, καὶ ἂν οὗτος ἀπεφάσιζε νὰ δανεισθῇ χρήματα διὰ νὰ ἀγοράσῃ τὴν μηχανήν αὐτήν, λέγομεν ὅτι πρέπει νὰ πληρώσῃ διὰ τὴν ἐνοικίασιν τῶν χρημάτων, ἡ ὁποία καθιστᾷ δυνατὴν τὴν ἀγοράν.

Μολοντί οὕτω φαίνεται εἰς ἡμᾶς πολὺ λογικὸν καὶ δίκαιον νὰ πληρώνουσι οἱ ἄνθρωποι διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ κεφαλαίου, οἱ ἄρχαίτοι Ἕλληνας καὶ Ῥωμαῖοι φιλόσοφοι ἐθεώρουν τὴν καταβολὴν τόκου ἀδικαιολόγητον καὶ τὸν Μεσαίωνα ἡ ἐκκλησία ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν τοκογλυφίαν, τὸν δανεισμὸν χρημάτων ἐπὶ τόκῳ. Ἡ στάσις αὕτη ὠφείλετο ἐν μέρει εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἐξετιμᾶτο τότε ὁ δανεισμὸς κεφαλαίου, καὶ ἐν μέρει ὅτι τὸ χρημ. ἐδανείζετο μόνον πρὸς βοήθειαν τῶν δυστυχοῦντων, συχνὰ μὲ ὀλέθριον ἔλεγχον ἐπὶ τοῦ δανειζομένου ἐκ μέρους τοῦ δανειζόντος.

Ὅταν ὁμοῦ ἀνεπτύχθησαν ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον, ἐδημιουργήθη νόμιμος ζήτησις διὰ χρῆσιν κεφαλαίου ὑπὸ ἐπιχειρηματιῶν παραγωγῶν· βαθμιαίως ἡ καταβολὴ τόκου ἐγένετο ἀνεκτὴ καὶ τελικῶς ἐθεωρήθη οὗτος ὡς δικαιολογημένος καὶ ἀκόμη ὡς ἀνγκυῖος. Ἀνεγνωρίσθη ὅτι μία θεόντως διενεργουμένη ἐμπορικὴ συναλλαγὴ διὰ χρηματικὸν δάνειον πρὸς παραγωγικοὺς σκοποὺς ἦτο ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ τοῦ δανειστοῦ καὶ τοῦ δανεισθέντος, καὶ ὅτι τὸ δανεισθὲν κεφάλαιον, ὅταν χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ παραγωγῶ, ἐν συνδυασμῷ μὲ τοὺς ἄλλους συντελεστὰς τῆς παραγωγῆς, θὰ δημιουργήσῃ παραγωγικοὺς πόρους. Ἐσυνειδητοποιήθη ὅτι ὁ κάτοχος τοῦ δανεισθέντος εἰς τοὺς παραγωγικοὺς κεφαλαίου, δικαιούται μέρους τῆς αὐξήσεως τῶν πηγῶν, ἡ ὁποία κατέστη δυνατὴ διὰ τῆς χρήσεως τοῦ κεφαλαίου του, καὶ ὅτι ὁ καταβαλλόμενος τόκος διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ κεφαλαίου ἦτο δικαίον ἀποζημίωσις διὰ τὴν ἀποχὴν τοῦ κεφαλαίου ἐκ τῆς ἀμέσου ἀπολαύσεως, τὴν ὁποίαν τὸ κεφάλαιόν του θὰ καθίστα δυνατὴν.

Οἱ δανειζόμενοι καταβάλλουν τόκον διότι τὸ κεφάλαιον εἶναι παραγωγικόν

Οἱ δανειζόμενοι, ἐπομένως, εἶναι πρόθυμοι νὰ καταβάλλουν τόκον ἐπὶ τοῦ δανειζομένου κεφαλαίου, διότι μέσῳ αὐτοῦ ἐπιτυγχάνουν κυριαρχίαν ἐπ' ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν ἐκ τῆς χρήσεως τῶν ὁποίων ὠφελοῦνται. Σήμερον, πλεῖστα δάνεια συνάπτονται πρὸς βοήθειαν τῆς παραγωγῆς. Διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ δανεισθέντος κεφαλαίου, οἱ παραγωγοὶ δύνανται νὰ ἀγοράσουν μηχανὰς καὶ πρώτας ὕλας, νὰ ἀνεγείρουν κτίρια καὶ νὰ προσλάβουν ἐργάτας, καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν τοιούτων συντελεστῶν δύνανται νὰ παράγουν ἀγαθὰ σημαντικῶς ἀνωτέρας ἀξίας τοῦ δανεισθέντος ποσοῦ χρημάτων.

Χρειάζεται κεφάλαιον, ἐπὶ πλέον, διότι ἡ παραγωγή διαρκεῖ μεσολαβεῖ χρονικῆ περιόδου μεταξὺ τῆς ἀγορᾶς τῶν ἐγκυκλιστάσεων καὶ πρώτων ὑλῶν καὶ τῆς προσλήψεως ἐργατῶν, καὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἐτοίμου προϊόντος εἰς τὴν ἀγοράν. Μόνον ὅταν πωλῆται τὸ ἀγαθόν, λαμβάνει ὁ παραγωγὸς τὰ χρήματα ποῦ διέθεσε. Διὰ τὴν ἀντεπεξέληθαι κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ὁ παραγωγὸς πρέπει ἢ νὰ ἔχη οἰκονομήσει χρήματα ἰδίου, ἢ νὰ παρακινήσῃ ἄλλους κεφαλαιούχους νὰ δανείσῃσιν εἰς αὐτὸν τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα. Ἄν ὁ ἴδιος δὲν ἔχη ἀποταμιεύσει, τὸ γεγονός ἐστὶ δύνάται νὰ ἀποκτήσῃ κατοχὴν ἐπὶ πραγματικῶν πόρων διὰ τῆς χρήσεως ἄλλοτριῶν ἀποταμιεύσεων δηλοῖ ἐστὶ δύνάται νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν παραγωγικὰς μεθόδους ἐκ τῶν ὁποίων προσδοκεῖ τὴν ἔλευσιν κερδῶν. Ἄρα, οἱ παραγωγοὶ εἶναι καθ' ἑαυτοὺς ἐτοιμοὶ νὰ καταβάλλουν εἰς τὸν δανειστὴν μέρος τοῦ κτηθέντος ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ κεφαλαίου τοῦ προϊόντος, διότι δύνανται νὰ παράγουν ὄχι ἀπλῶς ἐπαρκῶς διὰ νὰ ἐξοφλήσῃσιν τὸ δάνειον, ἀλλ' ἐπίσης ἐπαρκῶς διὰ νὰ ἀποζημιώσῃσιν ἑαυτοὺς διὰ τὰς προσπάθειάς καὶ τὴν δργάνωσιν. Οὕτω, τὸ κεφάλαιον συμ- μετέχει εἰς τὸ προϊόν τῆς παραγωγῆς διότι συνεργάζεται μετὰ τῶν ἄλλων συν- τελεστῶν αὐτῆς διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ προϊόντος τούτου. Ἐν βραχεῖ, οἱ δανει- ζόμενοι καταβάλλουν τόκον διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ κεφαλαίου διότι τὸ κεφάλαιον εἶναι παραγωγικόν.

Οἱ δανεισταὶ λαμβάνουν τόκον ὡς κίνητρον ἀποταμιεύσεως

Ὁ δανειστής, ἐκ τῆς πλευρᾶς του, ἀπαιτεῖ ἀποζημιώσιν διὰ τὰς παρεχομέ- νας ὑπ' αὐτοῦ ὑπηρεσίας. Οἱ κεφαλαιούχοι δὲν ἐπιθυμοῦν ἴσως ἀναβολὴν τῆς ἀπο- λαύσεως τοῦ κεφαλαίου των, ἂν δὲν ἀποζημιωθοῦν ἐπαρκῶς διὰ τὴν θυσίαν των. Δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἢ ἐπανάκτησις τοῦ κεφαλαίου των μελλοντικῶς· *πλεῖστοι δα- νεισταὶ πρέπει νὰ ἀποζημιωθοῦν διότι ἐστερηθήσαν τῆς ἀμέσου χρήσεως τούτου.* Πολλοὶ ἄνθρωποι θὰ προετίμων νὰ ἐξοδεύουν μάλλον παρὰ νὰ ἀποταμι- εύουν καὶ οὕτως ἀπαιτεῖται κάτι νὰ παροτρύνῃ αὐτοὺς νὰ ἀποταμιεύουν μάλλον παρὰ νὰ ἐξοδεύουν. Διὰ τοὺς περισσοτέρους ἐξ ἡμῶν, τὸ παρὸν εἶναι τοσοῦτον πε- ρισσότερον πραγματικὸν τοῦ μέλλοντος ὥστε προτιμῶμεν νὰ μὴ «μεριμνῶμεν διὰ τὴν αὔριον».

Τόκος, ἐπομένως, εἶναι τὸ ὑπὸ τῆς κοινωνίας προσφερόμενον κίνη- τρον δι' ἀποταμίευσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀναγκαίων κεφαλαίων. Εἶ- ναι ἀληθές ἐστὶ πολλοὶ οἰκονομοῦν ἄνευ τοῦ κινήτρου διὰ τόκον. Πολλοὶ θέτουν τὰς οἰκονομίας των εἰς τὴν τράπεζαν, ἀνεξαρτήτως παρεχομένου τόκου. Ἄλλ' αἱ οἰκο- νομίαι αὐτοῦ τοῦ εἶδους δὲν θὰ παρήχον σήμερον εἰς τὴν κοινωνίαν τὸ ποσὸν τοῦ ἀναγκαίου πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀπαιτήσεών τῆς κεφαλαίου. Εἰς τὴν πρα- γματικότητά, ἐστὶ προκαλεῖ τὴν καταβολὴν τιμῆς διὰ τὸ κεφάλαιον, εἶναι ὁ αντα- γωνισμὸς μεταξὺ τῶν ζητούντων δάνεια διὰ τὰς περιορισμένας προσφερομένας πο- σότητας αὐτοῦ. Καὶ ἐκ τοῦ λόγου ἐστὶ μόνον μίαν τιμὴν διὰ τὸ αὐτὸ ἀγαθόν ὑπάρ- χει εἰς τὴν ἀγορὰν κεφαλαίου, ὅπως ὑπάρχει καὶ εἰς ἄλλας ἀγοράς, ἢ ἰδίᾳ τιμῆς κταδύλλεται εἰς ὄλους τοὺς δανειστάς ἐκ μέρους τῶν δανειζομένων ὀρισμένης τά- ξεως, μολοντί μερικοὶ δανεισταὶ ἔχουν ἴσως ἀποταμιεύσει ἄνευ τοῦ κινήτρου διὰ τὴν τιμὴν αὐτήν.

Τὸ ἔργον τοῦ ἐπιτοκίου

Ἄφω ἢ προσφορὰ κεφαλαίου εἶναι περιωρισμένη, τὸ ἐπιτόκιον ἐπιτελεῖ τὸ σοδαρὸν ἔργον τῆς διοχετεύσεως τῆς περιωρισμένης προσφορᾶς εἰς ὁδοὺς ἔπου δύναται αὕτη ἐπωφελέστερον νὰ χρησιμοποιηθῇ. Τὸ ἐπιτόκιον εἶναι, ὡς εἴπωμεν, αὐτόματος *εὐθμιστῆς τῆς κατανομῆς τοῦ κεφαλαίου*. Οἱ δυνάμενοι νὰ χρησιμοποιήσουν τὸ κεφάλαιον ἐπωφελέστερον προσφέρουν τὴν ὑψηλοτάτην τιμὴν δι' αὐτὸ καί, συνεπῶς, ἔχουν μεγαλυτέρας πιθανότητος κτήσεως τῶν διαθεσίμων ποσοτήτων· αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ὀλίγον ἢ οὐδὲν χρειάζονται πρόσθετον κεφάλαιον θὰ καταβάλλουν ὀλίγον ἢ οὐδὲν πρὸς κτήσιν αὐτοῦ καί, συνεπῶς, μικρὰ ποσότης τοῦ διαθεσίμου κεφαλαίου περιέρχεται εἰς αὐτούς.

Ἄς υποθέσωμεν, λόγου χάριν, ὅτι ἀπαιτεῖται κεφάλαιον πρὸς ἀνέγερσιν κινήματογράφων καὶ γηπέδων παγοδρομιῶν, καὶ ὅτι αἱ προοπτικαὶ διὰ τοὺς κινήματογράφους κατὰ τὸν ἐν λόγῳ χρόνον εἶναι καλύτεραι τῶν προοπτικῶν διὰ τὰ γηπέδα παγοδρομιῶν. Προφανῶς, ὁ μέλλον ἰδιοκτῆτης κινήματογράφου θὰ προσφέρῃ ὑψηλότερον ἐπιτόκιον διὰ τὸ δάνειον τοῦ κεφαλαίου ἀπὸ τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ κατασκευάσῃ γηπέδον παγοδρομιῶν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν τροπὴν τῶν διαθεσίμων κεφαλαίων πρὸς τὴν κατασκευὴν κινήματογράφων ἐνῶ ἡ ἐπιχειρήσις παγοδρομιῶν πρέπει νὰ περιμένῃ.

Τὸ ἐπικρατοῦν ἐπιτόκιον, συνεπῶς, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸν καταμερισμὸν τῶν κεφαλαίων· καὶ ὅταν διαβάζωμεν ὅτι μία βιομηχανία ἀδυνατῇ νὰ ἐξεύρῃ ἐπαρκεῖς ποσότητας κεφαλαίου, δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι αἱ προοπτικαὶ δι' ἐπικερδῆ ἀπασχόλησιν τοῦ κεφαλαίου εἰς τὴν βιομηχανίαν ταύτην δὲν εἶναι τόσον καλὰ ὅσον αἱ προοπτικαὶ εἰς ἄλλας βιομηχανίας, καὶ ὅτι ἡ περὶ τῆς δὲ λόγος βιομηχανία δὲν δύναται νὰ προσφέρῃ ἀκαθάριστον ἐπιτόκιον ἀρκετὰ ὑψηλὸν διὰ νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ἀπροθυμίαν τῶν κεφαλαίουχων νὰ ἐπενδύσουν εἰς αὐτὴν τὰ χρήματά των.

Πῶς σχηματίζεται τὸ ἐπιτόκιον;

Ὅπως αἱ ἄλλαι τιμαί, ἡ καταβαλλομένη τιμὴ διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ κεφαλαίου, δηλ. τὸ ἐπιτόκιον, σχηματίζεται βάσει τῆς σχέσεως μεταξὺ τῆς ζητήσεως διὰ τὸ κεφάλαιον καὶ τῆς προσφορᾶς αὐτοῦ.

Ἡ προσφορὰ κεφαλαίου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰκανότητος καὶ προθυμίας τῶν ἀνθρώπων νὰ υποβάλλωνται εἰς παρούσας θυσίας, δηλ. ἐκ τῆς *ἰσχύος καὶ θελήσεως* τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀποταμίευσιν. Ἡ ἰσχύς δι' ἀποταμίευσιν εἶναι κοινωνικὴ ὑπόθεσις, ἡ θέλησις δι' ἀποταμίευσιν εἶναι περισσότερον προσωπικὴ.

Ἡ ἰκανότης πρὸς ἀποταμίευσιν ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς ἐν γένει ἰκανότητος τῶν οικονομικῶν κλάδων. Ἄν τὸ «καθαρὸν προϊόν» τῶν κλάδων αὐξηθῇ ἕνεκα μεγαλυτέρας ἰκανότητος ἐνὸς ἢ περισσοτέρων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς—ἐδάφους, ἐργασίας, κεφαλαίου ἢ ἐπιχειρήσεως—οἱ κτήτορες τῶν συντελεστῶν αὐτῶν θὰ ἔχουν μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν εἰς μορφήν ἐνοικίων, ἡμερομισθίων, τόκου καὶ κέρδους, καὶ συνεπῶς μεγαλύτερον περιθώριον δι' ἀποταμίευσιν.

Ἐπάρχουν, ἐξ ἄλλου, πολλοὶ ἄλλοι παράγοντες ἐπηρεάζοντες τὸ μέγεθος τοῦ

προϊόντος ἐκ τοῦ ὁποῖου δύναται νὰ γίνῃ ἀποταμίευσις, ὡς, π.χ., ἡ ἔκτασις τῶν φυσικῶν πόρων τῆς χώρας, ἡ γινομένη ἐκμετάλλευσις αὐτῶν τῶν πόρων, ἡ σταθερότης τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ἱκανότης τοῦ πιστωτικοῦ συστήματος τῆς χώρας καὶ ἡ ἔκτασις καὶ τὸ ἐπικερδὲς τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τοῦ ἔθνους.

Μολοντί ἡ Κίνα, ἐπὶ παραδείγματι, ἔχει μεγάλους πόρους ἀνθρακος, δὲν γίνεται πλήρης ἐκμετάλλευσις τούτων καὶ οὕτως αὐτοὶ συνεισφέρουν πολὺ ὀλιγώτερον εἰς τὸ ἐθνικὸν τῆς εἰσόδημα τοῦ ἔτι εἰσφέρουν οἱ πόροι ἀνθρακος τῆς Βρετανίας ἢ τῆς Γερμανίας ἢ τῶν Η.Π.Α. εἰς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα τῶν χωρῶν αὐτῶν. Ἐξ ἄλλου, ἡ σταθερότης τῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν θεσμῶν τῆς Βρετανίας, ἔχει καταστήσει δυνατὴν τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν φυσικῶν τῆς πόρων εἰς μεγαλυτέραν ἔκτασιν ἐκείνης τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν ὅπου πρέπει νὰ ἀποκτηθοῦν ἀκόμη πολιτικὴ ἀσφάλεια καὶ οἰκονομικοὶ πόροι.

Ἡ θέλῃσις πρὸς ἀποταμίευσιν ἐξαρτᾶται ἐκ πολλῶν προσωπικῶν παραγόντων, ὡς ἡ προοπτικὴ ἢ μέριμνα διὰ τὸ μέλλον· ἡ ἐπιθυμία νὰ ὑπάρξουν χρήματα γιὰ τὸ γῆρας καὶ τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων· ὁ βαθμὸς τῆς προσωπικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀσφαλείας, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ ἀποταμίευσις οὐδένα ἐξυπηρετεῖ σκοπὸν· ἡ κοινωνικὴ ἐκτίμησις καὶ ἰσχύς τὰς ὁποίας ἐπιφέρει ἡ κατοχὴ πλοῦτος· ἡ ἐμμὸν ἢ ἐπιθυμία τῆς «συνήθειας τῆς ἐργασίας»· αἱ παρεχόμεναι εὐκολαί δι' ἀσφαλῆ καὶ ἐπικερδῆ ἐπένδυσιν· καὶ τὸ κίνητρον τὸ παρεχόμενον ὑπὸ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐπιτοκίου. Ἐν γένει, ὅσον ὑψηλότερον εἶναι τὸ ἐπιτόκιον, τόσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ θέλῃσις δι' ἀποταμίευσιν· δὲν συμβαίνει ὅμως πάντοτε αὐτό, διότι μερικοὶ ἀνθρωποι εἶναι τόσον πλούσιοι ὥστε δὲν δύναται νὰ ἐξοδεύσουν λογικῶς ἔτι κατέχουν, ἀκόμη καὶ ἂν τὸ ἐπιτόκιον ἦτο τόσον χαμηλὸν ὥστε νὰ μὴ παρῆχεν εἰς αὐτοὺς κίνητρον πρὸς ἀποταμίευσιν.

Ἡ θέλῃσις ὅμως πρὸς ἀποταμίευσιν δὲν θεωρεῖται ὡς ἔχουσα ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς προσφορᾶς τοῦ κεφαλαίου ἐν τῇ ἐννοίᾳ ἔτι αὐξήσις εἰς τὴν θέλῃσιν πρὸς ἀποταμίευσιν ὀδηγεῖ εἰς αὐτόματον αὐξήσιν προσφορᾶς κεφαλαίου καὶ ἀντιστρόφως. Ἀκόμη καὶ ἂν οἱ ἀνθρωποι ἀποφασίσουν νὰ ἀποταμιεύουν περισσότερον, τοῦτο δὲν σημαίνει ἔτι ἡ ὀλικὴ ἀποταμίευσις αὐξάνεται. Τὸ γεγονός ἔτι μερικοὶ οἰκονομοὺν περισσότερον δύναται νὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα μικροτέραν ἀποταμίευσιν ἐκ μέρους ἄλλων. Τοῦτο θὰ συμβῇ ὡς ἔξῃ: ἂν οἱ ἀνθρωποι ἀποφασίσουν νὰ ἐξοδεύουν ὀλιγώτερον διὰ καταναλωτικὸς σκοπούς, θὰ ἔχωμεν τὸ ἄμεσον ἀποτέλεσμα οἱ πωλῆται νὰ παραμείνουν μὲ ἀπώλητα ἀποθέματα. Οὗτοι, ὡς ἐκ τούτου, θὰ δίδουν μικροτέρας παραγγελίας δι' ἀντικατάστασιν τῶν πωληθέντων. Ἡ παραγωγὴ, συνεπῶς, θὰ κατέλθῃ, τὰ εἰσοδήματα τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὴν παραγωγὴν θὰ κατέλθουν, καὶ εἰς τὸ χαμηλότερον ἐπίπεδον εἰσοδημάτων, ἡ ἱκανότης ἀποταμίεψεως θὰ εἶναι μικροτέρα ἢ πρὶν. Ἀντιστρόφως, μειωμένη ἐπιθυμία δι' ἀποταμίευσιν, συνοδευομένη ὑπὸ αὐξήσεως εἰς τὴν ἀνάλωσιν διὰ καταναλωτικὸς σκοπούς, δύναται νὰ ἐγείρῃ τὴν παραγωγὴν, νὰ αὐξήσῃ τὰ εἰσοδήματα, καὶ οὕτω νὰ αὐξήσῃ τὴν ἱκανότητα δι' ἀποταμίευσιν.

Ἐπομένως, ἀλλαγὰι εἰς τὴν θέλῃσιν δι' ἀποταμίευσιν δύναται νὰ ἐπιφέρουν ἀντίθετον ἀποτέλεσμα τοῦ προσδοκωμένου. Μόνον ἂν τὸ ἀποταμιεύμενον ποσὸν

ἐπενδύεται οὕτως ὥστε νέα εἰσοδήματα δύνανται νὰ δημιουργηθοῦν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐπενδύσεως, καὶ οὕτως ὥστε ἡ παραγωγή καὶ τὰ εἰσοδήματα δὲν εἶναι ἀναγκασμένα νὰ κατέλθουν, θὰ συμβαδίζουσι αἱ ἀλλαγαὶ εἰς τὴν θέλησιν καὶ ἰκανότητα ἀποταμιεύσεως.

Ἡ ζήτησις διὰ κεφάλαιον ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς δριακῆς παραγωγικότητος τοῦ κεφαλαίου. Ἡ χρῆσις τῆς συμμετοχῆς τοῦ κεφαλαίου εἰς τὴν παραγωγὴν ἐπιρεάζεται, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι συντελεστοὶ αὐτῆς, ἐκ τῆς δράσεως τοῦ νόμου τῆς φθινοῦσης ἀποδόσεως. Ὡς διατίθεται περισσότερον κεφάλαιον εἰς δοθείσαν ποσότητα ἐδάφους καὶ ἐργασίας, αἱ διαδοχικαὶ ἐπενδύσεις καθίστανται βαθμιαίως ὀλιγότερον παραγωγικαί, καὶ οὕτως ὁ παραγωγὸς ἀποβλέπει εἰς τὴν χρησιμοποίησιν κεφαλαίου μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου ὅπου ἡ δριακὴ τοῦ κεφαλαίου παραγωγικότης ἰσοῦται πρὸς τὸν καταβαλλόμενον τόκον.

Ἄς ὑποθέσωμεν, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι εἰς βιομήχανος, θέλων νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐπιχειρήσιν του, πρέπει νὰ αποφασίσῃ ἂν δανεισθῇ £ 10.000, ἢ £ 20.000, ἢ £ 30.000. Δυνατὸν νὰ καθορίσῃ τὴν χρησιμότητα ἢ παραγωγικότητα δι' αὐτὸν τῶν πρώτων £ 10.000 εἰς 7%, τὴν χρησιμότητα τῶν προσθέτων £ 10.000 εἰς 5%, τὴν χρησιμότητα τῶν ἐπομένων £ 10.000 εἰς 5% κ.ο.κ. Τὸ ποσὸν ποῦ δανείζεται (δηλαδὴ ἡ ζήτησις τοῦ διὰ κεφάλαιον), ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐπιτοκίου πρὸς τὸ ὅποιον δύναται νὰ λάβῃ τὸ κεφάλαιον. Ἄν τὸ ἐπιτόκιον εἰς τὴν ἀγορὰν εἶναι 5%, ἴσως δανεισθῇ £ 30.000· ἂν εἶναι 5%, θὰ δανεισθῇ £ 20.000, καὶ ἂν εἶναι 7%, θὰ δανεισθῇ μόνον £ 10.000.

Τὸ ἄθροισμα τῶν ζητήσεων διὰ κεφάλαιον εἰς ποικίλα ἐπιτόκια ὄλων τῶν δανειζομένων συνιστᾷ τὴν ὀλικὴν ζήτησιν διὰ τὸ κεφάλαιον. Ἄν πρὸς δοθὲν ἐπιτόκιον, ἡ ὀλικὴ ζήτησις τῶν δανειζομένων εἶναι μικροτέρα τῆς ὀλικῆς προσφοράς, ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν δανειζόντων προκαλεῖ πτώσιν τοῦ ἐπιτοκίου. Ἄν, ἀντιθέτως, ἡ ζήτησις διὰ κεφάλαιον πρὸς δοθὲν ἐπιτόκιον εἶναι μεγαλυτέρα τῆς προσφοράς, ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν δανειζομένων προκαλεῖ ἄνοδον τοῦ ἐπιτοκίου εἰς ἐπίπεδον ὅπου ἡ προσφορὰ κεφαλαίου εἶναι ἴση πρὸς τὴν ζήτησιν. Ὁ σχηματισμὸς τοῦ ἐπιτοκίου εἰς τὴν ἀγορὰν κεφαλαίου φαίνεται οὕτως ἀκολουθῶν τὴν αὐτὴν μέθοδον σχηματισμοῦ πάσης ἄλλης τιμῆς ἀγορᾶς.

Ἐχει ἤδη δειχθῆναι ὅτι ἂν ὠρισμένη προσφερομένη ποσότης ἀγαθοῦ ζητεῖται ἐκ τοῦ συνόλου, δὲν θὰ διετίθεται αὕτη ἂν ἢ εἰς τὴν ἀγορὰν προσφερομένη τιμῆ δὲν ἦτο ἀρκετὰ ὑψηλὴ διὰ νὰ καλύψῃ τὸ δριακὸν κόστος τῆς προσφερομένης ταύτης ποσότητος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι *δοθείσα προσφερομένη ποσότης κεφαλαίου δὲν θὰ διατεθῇ ἂν τὸ ἐπιτόκιον δὲν εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλὸν διὰ νὰ φέρῃ εἰς ἐκμετάλλευσιν τὴν τελευταίαν μερίδα τοῦ ἀναγκαιοῦντος κεφαλαίου*, καὶ τοῦτο θὰ εἶναι τὸ κατεχόμενον ὑπὸ τοῦ πλέον ἀπροθύμου ἐπενδύοντος κεφαλαιούχου κεφάλαιον. Οὗτος καλεῖται *δριακὸς ἐπενδύων κεφαλαιούχος* (marginal investor) καὶ ὁ τόκος τὸν ὅποιον ζητεῖ εἶναι ἀνάλογος τοῦ δριακοῦ κόστους παραγωγῆς εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀγαθῶν.

Τὸ ἐπιτόκιον δοθείσης προσφοράς κεφαλαίου πρέπει, συνεπῶς, νὰ εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλὸν διὰ νὰ παρακινήσῃ τὸν δριακὸν ἐπενδύοντα κεφαλαιούχον, δηλαδὴ τὸν εὐρισκόμενον εἰς τὸ ὄριον τῆς ἀμφιβολίας διὰ τὸ ἂν τὸ ἐπιτόκιον εἶναι ἐπαρκές

ἀποζημιώσεις δι' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀναβάλλει τὴν ἄμεσον χρῆσιν τοῦ κεφαλαίου του. Ἄν τὸ προσφερόμενον ἐπιτόκιον εἶναι χαμηλότερον τούτου, ὁ κεφαλαιούχος εἰς τὸ ἔριον θὰ προτιμήσῃ νὰ ἐξοδεύσῃ τώρα παρὰ νὰ περιμένῃ μελλοντικὴν ἀπόλαυσιν τῶν χρημάτων του, καὶ ὅσον μικρότερον εἶναι τὸ ἐπικρατοῦν ἐπιτόκιον, τόσον ὀλιγώτερον κεφάλαιον προσφέρεται δι' ἐπένδυσιν. Οἱ κεφαλαιούχοι δὲν εἶναι πρόθυμοι δι' ἐπενδύσεις διότι εἶναι ὑψηλὴ ἢ προτιμήσις των διὰ ρευστότητα' προτιμοῦν νὰ ἔχουν τὴν περιουσίαν των εἰς εὐκόλως ρευστοποιήσιμον μορφήν, οὕτως ὥστε νὰ δύνανται νὰ κάμουν ἀπολήψεις ἐξ αὐτῆς ὅταν παρίσταται ἀνάγκη. Τὸ χρῆμα εἶναι ὁ πλέον ρευστὸς ἐξ ὅλων τῶν πόρων καὶ οὕτως ἡ προτίμησις διὰ ρευστότητα εἶναι προτίμησις κατοχῆς χρημάτων μᾶλλον παρὰ ἐπενδύσεως αὐτῶν.

Ὅταν ἡ προσφορὰ τοῦ κεφαλαίου ἴσουςται πρὸς τὴν ζήτησιν δι' αὐτό, τὸ καθαρὸν ἐπιτόκιον τὸ προκαλοῦν τοιαύτην ἰσορροπίαν εἶναι τὸ ἀκριβῶς ἐπαρκὲς ἐπιτόκιον πρὸς παρακίνησιν τῶν πλέον ἀπροθύμων ἐκ τῶν συνεισφερόντων τὴν ποσότητα προσφορᾶς κεφαλαίου πρὸς διάθεσιν ταύτης. Ἄς υποθέσωμεν, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι ἀπαιτεῖται κεφάλαιον £ 10.000, καὶ ὅτι αἱ £ 9.900 δύνανται νὰ κτηθῶσιν πρὸς 5%, ἄλλ' αἱ ὑπόλοιποι £ 100 δὲν διατίθενται πρὸς ἐπιτόκιον μικρότερον τοῦ 6%. Οἱ κάτοχοι τῶν £ 100 αὐτῶν θὰ εἶναι οἱ ὀριακοὶ κεφαλαιούχοι, ἐν σχέσει πρὸς τὴν προσφορὰν £ 10.000, καὶ —ἐπειδὴ μόνον ἐν καθαρόν ἐπιτόκιον δύνανται νὰ ὑπάρξῃ εἰς μίαν ἀγορὰν εἰς δοθέντα χρόνον— τὸ καταβαλλόμενον εἰς αὐτοὺς ἐπιτόκιον πρέπει νὰ καταβληθῇ εἰς ὅλους. Τὸ διατιθέμενον εἰς ὀλοκληρον τὸ κεφάλαιον ἐπιτόκιον κυβεργάται οὕτως ἐκ τοῦ ἐπιτοκίου, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ καταβληθῇ εἰς τὸν ὀριακὸν κεφαλαιούχον, τοῦ ὁποῖου ἡ εἰσφορὰ συμπληρῶνει τὴν ἀπαιτουμένην ὀλικὴν ποσότητα προσφορᾶς.

Τόκος καὶ κόστος παραγωγῆς

Ἐπειδὴ ὁ τόκος καταβάλλεται ὑπὸ τοῦ παραγωγοῦ διὰ τὴν χρῆσιν συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς, ἀποτελεῖ οὗτος τμῆμα τοῦ κόστους παραγωγῆς, καί, ἐν τελικῇ ἀναλύσει, πρέπει νὰ καλύπτεται ὑπὸ τῆς κανονικῆς τιμῆς τοῦ προϊόντος. Ὁ τόκος εἶναι συμβατικὴ πληρωμὴ: ὁ παραγωγὸς πρέπει νὰ διευθετήσῃ τὸν τόκον τοῦ κεφαλαίου, πού δανεῖζεται πρὸς τῆς ἐνάρξεως τῆς χρησιμοποίησεως εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ κεφαλαίου τούτου, καὶ πρέπει νὰ καταβάλῃ τὸ συμφωνηθὲν ἐπιτόκιον εἰς τὸν δανειστὴν ἀνεξαρτήτως πραγματοποιήσεως ἢ μὴ κέρδους. Ἄλλ' ἂν ὁ παραγωγὸς δὲν ἀναμένῃ ἐπαρκῆ ἀπόδοσιν, δυναμένην νὰ καλύψῃ τὸν τόκον τῶν δανείων του, δὲν θὰ εἶχε συμβληθῇ διὰ τὴν καταβολὴν τόκου· καὶ ἂν δὲν δύνανται νὰ κερδίσῃ ἄρκετὰ διὰ τοῦ δανειζομένου κεφαλαίου πρὸς κάλυψιν τῶν πληρωμῶν τῶν ζητουμένων ὑπὸ τῶν δανειστικῶν τόκων, θὰ πρέπει νὰ περικόψῃ τὸ δάνειον ἢ νὰ μὴ δανεισθῇ καθ' ὀλοκληρίαν.

Ὁ τόκος εἶναι ἀναπόφευκτος

Ὁ οικονομολόγος ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ κεφάλαιον ἀποφέρει τόκον, εἴτε κτᾶται ὑπὸ ἀτόμων, εἴτε ὑπὸ ἐνώσεων ἢ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κράτους, διότι χρησιμο-

ποιείται παραγωγικῶς. Ἄν δλα τὰ κεφάλαια εἰς τὴν χώραν κατήχοντο ὑπὸ τοῦ Κράτους, θὰ ὑφίστατο τόκος καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως τῶν κεφαλαίων τούτων. Ἐπομένως, ἡ κτῆσις τοῦ κεφαλαίου δὲν ἐπηρεάζει τὸ γεγονός διὰ τοῦτο φέρεται ἀπόδοσιν εἰς τὴν μορφήν τοῦ τόκου, καὶ συνεπῶς ἡ ἀντίρρησης τῶν σοσιαλιστῶν διὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ κεφαλαίου ὑπὸ ἰδιωτῶν δὲν εἶναι βάσιμος ἀντίρρησης διὰ τὴν καταβολὴν τόκου διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ κεφαλαίου.

Ἀντιθέτως, ὑπάρχει κάποια δικαίωσις τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῶν σοσιαλιστῶν διὰ τὴν καταβολὴν τόκου παρέχει εἰς τὸν κεφαλαιοκράτην εἰσοδήματα μὴ κερδηθέν διὰ τῆς ἐργασίας του. Ὁ κεφαλαιοκράτης ἀπλῶς ἐπιτρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ τὸ κεφάλαιόν του, καὶ, ἀκόμη καὶ ἂν εἰργάσθῃ διὰ νὰ συγκεντρώσῃ τὸ κεφάλαιον αὐτό, εἶναι μολοντοῦτο ἀληθὲς διὰ τοῦτο ἀποκτᾷ εἰσόδημα ἄνευ ἐργασίας, διότι ἡ ἀμοιβὴ διὰ τὴν προτέραν ἐργασίαν του ἦτο τὸ ἴδιον τὸ κεφάλαιον.

Ἄλλ' ἂν πρόκειται νὰ διατηρηθῇ τὸ σύστημα τῆς ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας, καὶ ἂν ἀναγνωρίζεται διὰ τὸ κεφάλαιον εἶναι οὐσιώδους συντελεστῆς τῆς παραγωγῆς, τότε φαίνεται λογικὸν τὸ συμπέρασμα διὰ τοῦτο ὅτι οὐδὲν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ μὲ τάσιν ἀναμειξεως εἰς τὴν ἐπαρκῆ προσφορὰν τοῦ συντελεστοῦ τούτου. **Τὸ κίνητρον κατοχῆς κεφαλαίου βασίζεται κατ' οὐσίαν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας καὶ εἰς τὴν δυνατὸτητα κτήσεως εἰσοδήματος ἐκ συσσωρευμένου κεφαλαίου ὡς ἀποδόσεως τῆς χρήσεώς του.** Ἐν ὅσῳ ἀναγνωρίζεται ἡ ἰδιωτικὴ κατοχὴ περιουσίας, εἶναι ἐμφανὲς διὰ τοῦτο κάποια ἀμοιβὴ εἰς τὴν μορφήν τοῦ τόκου πρέπει νὰ καταβάλλεται, ἂν αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ κεφαλαίου εἰς τὴν παραγωγὴν πρόκειται νὰ συνεχισθοῦν καὶ νὰ ἐνθαρρυνθοῦν, καὶ πρέπει νὰ ἀφεθῇ εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἢ διακβεδαίωσις διὰ τὸ ποσοστὸν πρὸς ἀμοιβὴν τοῦ κεφαλαίου δὲν ὑπερέχει τῶν ὑπ' αὐτοῦ παρεχομένων οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΧΙΙ

Κέρδη: Ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐπιχειρήσεως

Ὡς μερίδιόν του ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ὁ ἐπιχειρηματίας λαμβάνει ἀμοιβὴν γνωστὴν ὡς «κέρδος». Ἐν τῇ πράξει, ὑπολογίζει τὸ μερίδιον τοῦτο ἀφαιρῶν ἐκ τῶν ὀλικῶν εἰσπράξεων τοῦ ὄλου τὰς πληρωμάς, ποὺ πρέπει νὰ διενεργήσῃ, δηλαδὴ τὰ ὀλικά του ἔξοδα, καὶ τὸ ὑπόλοιπον θεωρεῖ ὡς κέρδος τοῦ ἀμοιβὴν ἢ ἀπόδοσιν λαμβανομένην ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὸν ρόλον του εἰς τὴν οἰκονομίαν.

Φύσις

Τώρα τὸ «κέρδος», κατὰ τὴν προηγουμένην ἔννοιαν, συνήθως περιλαμβάνει ἀρκετὰ στοιχεῖα, ἐπιπροσθέτως εἰς ὅ,τι ὁ οἰκονομολόγος θεωρεῖ καθαρὸν κέρδος. Ὁ ἰχθυέμπορος, π.χ., δύναται νὰ διευθύνῃ καὶ ἐλέγχῃ τὴν ἐπιχειρήσιν του, νὰ παρέχῃ πᾶν ἀναγκαῖον κεφάλαιον, νὰ ἀπασχολῇ ἴσως ἀρκετοὺς ὑπαλλήλους, καὶ νὰ ἐργάζεται ὁ ἴδιος εἰς τὸ κατὰσθημα. Πέραν τούτων, ἴσως κατέχει τὴν γῆν

ἐπὶ τῆς ὁποίας τὰ ἀκίνητα τῆς ἐπιχειρήσεώς του ἔχουν κτισθῆ, καὶ ἴσως σχηματίζει ἀποθεματικὸν κεφάλαιον δι' ἔξοδα συντηρήσεως καὶ ἐπανεξοπλισμοῦ διὰ νὰ τηρῆ τὸ κατάστημά του καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν του εἰς καλὴν καὶ σύγχρονον κατάστασιν. Ἐκ τούτου, ἐκ τῆς ὀλικῆς ἀμοιβῆς, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ ἰχθυοπώλης ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεώς του, περιμένει ἀπόδοσιν δι' ἑλκας τὰς προσπάθειάς του καὶ διὰ τὸ εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν ἐπενδύθην κεφάλαιον, ὡς ἐπίσης καὶ ἐτήσιον ποσοστὸν διὰ τὸ κόστος τῆς συντηρήσεως τῶν ἀκινήτων του καὶ τοῦ ἐξοπλισμοῦ του.

Ὅταν ἀναλύωμεν τὴν ἀμοιβὴν του, ἐπομένως, βλέπομεν ὅτι αὕτη περιλαμβάνει ἡμερομίσθια διὰ τὴν ἐργασίαν του ὡς ἐργάτου, μισθὸν διὰ τὴν διευθύνσιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ἐπιχειρήσεως, τόκον διὰ τὸ κεφάλαιόν του, ἐνοίκιον διὰ τὴν γῆν ὡς ἐπίσης καὶ ἀποσβέσεις καὶ ἔξοδα συντηρήσεως. Τὰ μέρη τῆς ἀμοιβῆς του, τὰ ὁποία ἀντιπροσωπεύουν τὰς ὑπ' αὐτοῦ λαμβανομένας πληρωμὰς διὰ τὰς ὑπηρεσίας τῆς γῆς του, τῆς ἐργασίας του, τοῦ κεφαλαίου του καὶ τῆς διευθυνούσης ἐργασίας του εἶναι ἀληθῶς ἔξοδα παραγωγῆς. Ἄν ὁ ἴδιος δὲν παρῆχε τοὺς συντελεστὰς αὐτοῦς, θὰ ἔπρεπε νὰ πληρῶσῃ ἄλλους ἀνθρώπους διὰ τὴν χρῆσιν τῶν συντελεστῶν· οὕτω, κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ λαμβανομένης ἀποδόσεως τῆς ἐπιχειρήσεώς του, εἶναι δίκαιον νὰ ἀναγνωρισῶμεν πληρωμὴν διὰ τὴν χρῆσιν τῶν συντελεστῶν, πού ὁ ἴδιος παρέχει. Ὀλίγοι ὅμως θὰ ἦνοιον καταστήματα καὶ θὰ ἀνελάμβανον τὸν κίνδυνον ἰδρύσεως καὶ ὀργανώσεως πάσης μορφῆς ἐπιχειρήσεως ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ κερδίσουν κάτι περισσότερον τοῦ μισθοῦ διὰ τὴν ἐργασίαν των, τοῦ τόκου διὰ τὸ κεφάλαιόν των καὶ τοῦ ἐνοικίου διὰ τὴν γῆν των. Πολλὰ θεβαίως δύναται νὰ λεχθῶν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας εἰς τὴν κατοχὴν καὶ διαχείρισιν ἰδίας ἐπιχειρήσεως· τοῦτο ὅμως δὲν δύναται· νὰ ἀποζημιώσῃ ἕνα ἀνθρώπον διὰ τὸν κίνδυνον, τὰς ἀνησυχίας, τὴν «φασαρίαν», ὡς λέγομεν, τῆς ἰδρύσεως καὶ διατηρήσεως μιᾶς ἐπιχειρήσεως.

Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι, ἐκτὸς τῆς ἀποδόσεως τῆς λαμβανομένης ὑπὸ τοῦ ἀτομικοῦ ἐπιχειρηματίου διὰ τὴν χρῆσιν ἐδάφους, ἐργασίας καὶ κεφαλαίου του, οὗτος ἀποβλέπει ἐπίσης εἰς ἀπόδοσιν—τὸ κέρδος—διὰ τὴν *σύλληψιν τῆς ἰδέας, ἴδρυσιν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἀνάληψιν τοῦ εἰς αὐτὴν περιεχομένου κινδύνου*.

Τὸ κέρδος τοῦτο εἶναι *ὑπόλοιπον*, τὸ ὁποῖον δύναται ἢ δὲν δύναται νὰ προκύψῃ μετὰ τὴν ἀμοιβὴν ὄλων τῶν ἄλλων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, συμπεριλαμβανομένων καὶ ἐκείνων τοῦς ὁποίους ὁ ἴδιος ὁ ἐπιχειρηματίας παρέχει.

Δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν διάκρισιν μεταξύ καθαρῶ κέρδους καὶ ἄλλων μορφῶν ἀμοιβῶν, ἂν ἐξετάσωμεν μίαν νέαν ἐπιχείρησιν ὅπου ὅλοι οἱ ἄλλοι συντελεσταὶ παρέχονται ἐξ *ἐξωτερικῶν πηγῶν*. Εἰς τὴν τοιαύτην περίπτωσιν, ὁ ἐπιχειρηματίας ἐνοικιάζει τὸ ἔδαφος, δανεῖζεται τὸ ἀναγκαῖον κεφάλαιον, καὶ προσλαμβάνει ἐργάτας. Ὁ ἴδιος ὀργανώνει τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἀναλαμβάνει πάντα κίνδυνον. Ἀναλαμβάνει νὰ καταβάλλῃ τὸ ἐνοίκιον εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τῆς γῆς, τοὺς μισθοὺς εἰς τοὺς ἐργάτας καὶ τὸν τόκον τοῦ κεφαλαίου εἰς τὸν πιστωτήν του. Μετὰ τὴν καταβολὴν ὄλων τῶν ἐξόδων, ὁ ἐπιχειρηματίας λαμβάνει διὰ τὸν ἑαυτὸν του ὅ,τι παραμένει. Ἀλλὰ ἡ διαφορὰ μεταξύ τῆς ἀμοιβῆς του καὶ τῶν ἄλλων ἀμοιβῶν ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι αἱ ἄλλαι ἀμοιβαὶ *ἔχουν καθορισθῆ διὰ συμ-*

βάσεων ἐκ τῶν προτέρων· τόσον τὸ ἐνοίκιον, τόσοι οἱ μισθοί, τόσος ὁ τόκος. Ἡ μόνη ἀβεβαία ἀμοιβή, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ ὑπολογισθῇ πρὶν λειτουργίῃ ἢ ἐπιχειρήσις δι' ἓν χρονικὸν διάστημα, εἶναι τὸ καθαρὸν κέρδος, τὸ ἀνήκον εἰς τὸν ἐπιμιζόμενον τὸν κίνδυνον ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας.

Ἄν οἱ συντελεσται δὲν παρέχονται ἐξ ἐξωτερικῶν πηγῶν, ἀλλ' εἰσφέρωνται ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ ἐπιχειρηματίου, ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν ἀτομικῆς ἐπιχειρήσεως, τότε πρέπει οὗτος νὰ ἐκπέσῃ τὰ δέοντα ποσὰ διὰ τὰς διαφόρους ἀμοιβὰς πρὶν ἐξακριβώσῃ ποῖον εἶναι τὸ καθαρὸν, πραγματικὸν τοῦ κέρδος. Τοῦτο εἶναι διὰ τὴν λαμβάνει διευθύνων μίαν ἐπιχειρήσιν πέραν τοῦ ὅτι θὰ ἐλάμβανεν ἂν ἐξεμίσθωνε τὴν ἐργασίαν του ἀλλοῦ, ἐνοικίαζεν εἰς ἄλλον τὴν γῆν του καὶ ἐδάνειζεν εἰς ἄλλους τὸ κεφάλαιόν του.

Εἰς πᾶσαν, ἐπομένως, ἐπιχείρησιν, πᾶν στοιχεῖον ἐντὸς τοῦ κέρδους, ἀποτελοῦν ἀμοιβὴν ἢ ἀπόδοσιν ἄλλων συντελεστῶν, συνιστᾷ κόστος παραγωγῆς, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐκπεσθῇ πρὶν ἐξακριβωθῇ τὸ καθαρὸν κέρδος.

Ἐπιχειρηματικὸν κίνδυνον (Risk-bearing)

Ἐπάρχουν ὠρισμένοι κίνδυνοι εἰς τὴν οἰκονομικὴν σφαῖραν, οἱ ὁποῖοι δύναται νὰ ἀναληφθοῦν ὑπὸ ἄλλων προσώπων. Οἱ ἐπιχειρηματίαι συνήθως δὲν φέρουν τὸν ἄμεσον κίνδυνον πυρὸς ἢ κλοπῆς. Οἱ κίνδυνοι οὗτοι ἀναλαμβάνονται ὑπὸ εἰδικῶν ὀργανώσεων, τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐταιρειῶν, αἱ ὁποῖαι εἰς ἀπόδοσιν διὰ τὴν πληρωμὴν εἰς αὐτὰς ἐτησίου ἀσφαλιστροῦ, ἀνακουφίζουν τὸν ἐπιχειρηματικὸν κόσμον ἐκ τῶν τοιούτων φορτίων. Ἀλλὰ οἱ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπιχειρηματίου φερόμενοι κίνδυνοι εἶναι οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ καλυφθοῦν δι' ἀσφάλισεως ἢ ἄλλης μορφῆς εἰδικῆς συμφωνίας. Οὐδεμία ἀσφαλιστικὴ ἐταιρεία θὰ καλύψῃ χρυσορυκτικὴν ἐπιχείρησιν κατὰ τῆς δυνατότητος ὑπάρξεως ἐλαχίστου χρυσοῦ εἰς τὸ ὄρυχεῖον, ἢ παραγωγὸν θεατρικοῦ ἔργου κατὰ τῆς ἀποτυχίας τοῦ ἔργου, ἢ ἐπιχειρηματίαν κατὰ τῆς αὐξήσεως τῆς τιμῆς τῶν πρώτων ὑλών, ἢ κατὰ μεταβολῆς εἰς τὴν «μόδα», ἢ κατὰ νέας ἐφευρέσεως, ἢ ὁποία θὰ κατέστρεφε ἴσως τὴν ζήτησιν διὰ τὰ προϊόντα του.

Τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ κινδύνου προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τῆς παραγωγῆς διενεργεῖται ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ζήτησεως, ἣτις πιθανὸν δὲν θὰ πραγματοποιηθῇ. Μία ἐπιχειρήσις δύναται νὰ σχεδιάσῃ καὶ πωλήσῃ ἓν μικρὸν αὐτοκίνητον οἰκονομικῶς προσιτὸν εἰς τὰς μᾶζας ἀλλ' εὐθὺς ὡς τοῦτο τεθῇ ἐν ἰσχύει εἰς τὴν ἀγοράν, δυνατὸν νὰ τεθῇ ἐν ἰσχύει τὸ σύστημα διανομῆς βενζίνης διὰ δελτίων (petrol-rationing) καὶ τὸ αὐτοκίνητον οὕτω νὰ παραμείνῃ ἀπώλητον. Κατὰ τὸ παρελθὸν πολλὰ χρήματα ἐρρίφθησαν εἰς πίστας πατινάζ, ἀλλὰ ἀργότερον πλεῖστα τούτων ἐχάθησαν διότι τὸ κοινὸν δὲν ἐδείκνυεν ἐνθουσιασμόν. Οἱ ἰδιοκτῆται τῶν κολυμβητηρίων τῶν ἐξοχικῶν ξενοδοχείων ἀναλαμβάνουν μέγαν κίνδυνον, διότι αἱ εἰσπράξεις των ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν κλιμακῶν συνθηκῶν, καὶ δύναται νὰ ζημιώσων ἀρκετὰ ὅταν τὸ θέρος δὲν εἶναι καλόν.

Οἱ κίνδυνοι τοῦ εἴδους αὐτοῦ εἶναι ἀληθεῖς ἀβεβαιότητες· δὲν δύναται νὰ ἀσφαλισθῶν ἢ ἀναληφθῶν διὰ συμφωνιῶν προκαταβολικῶς, καὶ τὸ κέρδος εἶναι ἢ ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου λαμβανόμενὴ ἀμοιβὴ διὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτῶν. Ἐφ' ὅσον

ὁ ἐπιχειρηματίας, διὰ τῆς χρήσεως τῶν γνώσεών του καὶ τῆς ἐπιδεξιότητός του, δύναται νὰ μειώσῃ τοὺς ἐνυπάρχοντας εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν του κινδύνους, λαμβάνει μισθὸν διὰ πνευματικὴν ἐργασίαν ἀνωτάτης μορφῆς. Ἄλλὰ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν του ἀναλήψεως τῶν κινδύνων, ποὺ δὲν δύνανται νὰ μειωθοῦν διὰ μεταβιβάσεως ἢ ἄλλου τεχνάσματος, ἡ ἀμοιβὴ εἶναι τὸ κέρδος.

Αἱ πραγματικαὶ συνθήκαι τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν τῇ πράξει δεικνύουσιν ὅτι ἡ ἔννοια αὕτη τῶν κερδῶν στενωῶς προσεγγίζει τὴν ἀλήθειαν. Ὁ ἐπιχειρηματίας ἢ ὀργανωτῆς μιᾶς μεγάλης ἐπιχειρήσεως δύναται νὰ ἀποφασίσῃ μὲ ἀρκετὴν ἀκρίβειαν ποίας ἀμοιβᾶς πρέπει νὰ καταβάλλῃ διὰ τὴν γῆν, τὸ κεφάλαιον καὶ τὴν ἐργασίαν διὰ ὁσθὲν ἀποτέλεσμα ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιτύχῃ. Ἄλλ' ἡ ἀμοιβὴ αὕτη, τὸ κέρδος, εἶναι πάντοτε ἀβεβαία: πρέπει νὰ ἀντανακλᾷ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρήσεώς του καὶ τῆς κρίσεώς του. Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς γῆς, τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας πρέπει νὰ ἀνταμειφθοῦν, ἀνεξαρτήτως πραγματοποιήσεως κερδῶν· αἱ τιμαὶ των εἶναι προκαθορισμέναι καὶ κανονικαὶ καὶ πληρώνονται γενικῶς τοῖς μετρητοῖς πρὶν ἐξακριβωθῶν τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἔτους.

Ἡ ἀνάληψις τῶν κινδύνων εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν πρόοδον τῆς κοινωνίας. Ἡ κοινωνία δὲν θὰ εἶχε προσδεύσει ἐπὶ πολὺ ἂν οὐδεὶς ἐπροθυμοποιήτο νὰ ἐπωμισθῇ τοὺς κινδύνους ἀναλήψεως νέας ἐπιχειρήσεως, π.χ. τῶν σιδηροδρόμων, τοῦ κινηματογράφου, τοῦ ραδιοφώνου καὶ τῆς τηλεοράσεως. Τὸ κέρδος, ἐπομένως, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ἀμοιβὴ τῆς κοινωνίας πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπιτυχῶς φέρουν τοὺς κινδύνους ποὺ εὐρίσκονται συνδεδεμένοι μὲ τὴν πρόοδον.

Παραλλαγαὶ εἰς τὰ κέρδη

Τὰ κέρδη ποικίλλουν μεταξὺ τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν κλάδων, διότι ὁ κίνδυνος ποικίλλει: ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον. Ὅσον μεγαλύτερος εἶναι ὁ κίνδυνος, τόσοον μεγαλύτερα εἶναι ἡ ἀμοιβή, ἢ ὁποία δίδεται τελικῶς εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν ἀρκετὰ τολμηροὶ διὰ νὰ ριψοκινδυνεύσουν ἐκεῖ ὅπου ἄλλοι οὐδὲν ἄλλως θὰ ἤσυχολοῦντο. Ἡ παρασκευὴ ἄρτου, π.χ., μικρὸν περιλαμβάνει κίνδυνον, καὶ ἡ ἀναλογία κέρδους τοῦ ἄρτοποιοῦ εἶναι ἐν γένει μικρά. Ὅπου οἱ κίνδυνοι εἶναι μεγάλοι, ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν χρυσορυχείαν ἢ τὰς ἐπιχειρήσεις πετρελαίων καὶ ἐλαστικοῦ, δύναται νὰ ὑπάρξῃ μεγάλη ζημία· ἀλλ' ἂν ἐπιτευχθοῦν κέρδη, πρόκειται νὰ εἶναι μεγάλη.

Τὸ γεγονός ὅτι τὸ κέρδος δύναται νὰ ἀνέλθῃ εἰς τοιαύτας πλουσιοπαρόχους ἀναλογίας εἰς τὴν περίπτωσιν παραγωγῶν ἐχόντων ἀσυνήθεις ἐπιχειρήσεις καὶ ἐξόχως καλὴν κρίσιν, εἶναι τὸ κύριον ἐλατήριον εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομικὴν ζωὴν, καὶ ἡ δύναμις ἡ ὠθοῦσα τοὺς ἐπιχειρηματίας εἰς μεγαλύτερας προσπαθείας. Ἄνευ τοῦ κινήτρου τούτου διὰ τὸν ἐπιχειρηματικὸν ὀργανωτῆν, πολλὴ γῆ, ἐργασία καὶ κεφάλαιον θὰ παρέμενον ἀδρανῆ ἢ τουλάχιστον θὰ ἀψησολοῦντο μὲ πολὺ ὀλιγωτέραν ἀπόδοσιν. Ὅσον μεγαλύτερα εἶναι ἡ ἰκανότης τῶν ποικίλων συντελεστῶν καὶ τοῦ βιομηχανικοῦ μηχανισμοῦ ἐν συνόλῳ, τόσοον περισσότερον θὰ ὠφελῆθῃ ὁ ἐπιχειρηματίας κατὰ τὸ ποσὸν τοῦ κέρδους του. Ἄλλ' ἡ μεγαλύτερα ἰκανότης τοῦ βιομηχανικοῦ μηχανισμοῦ πρέπει νὰ εἶναι ἀναμφισβητήτως πλεονέ-

κτημα διὰ τὴν κοινωνίαν ἐν συνόλῳ, καὶ ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ ἐπιχειρηματίου καὶ τῆς κοινωνίας συμπύπτουν.

Ἐν ὄψει τῶν μὲ τὴν ἐπιχείρησιν συνδεομένων κινδύνων, πρέπει νὰ ἀναμένεται ὅτι ζημίαι ἐμφανίζονται ἀθρόως. Αἱ ἐπιχειρήσεις δύνανται νὰ ἀπωλέσουν μέρος τοῦ κεφαλαίου των, καὶ οἱ ἐπιχειρηματῆται νὰ εὗρουν ὅτι τὸ δολικόν των κόστος δὲν ἐκαλύφθη ὑπὸ τῶν εἰσπράξεών των, οὕτως ὥστε τὸ διαθέσιμον ποσὸν ὡς ἀμοιβὴ διὰ τὰς ὑπηρεσίας των εἶναι μικρότερον ἐκείνου, πού θὰ ἐκέρδιζον ἂν εἰργάζοντο δι' ἄλλους. Ἐν συνόλῳ, ὅπως ἴσχυε, οἱ ἱκανοὶ ἐπιχειρηματῆται σπανίζουν καὶ οἱ ἐπιτυχεῖς καρποῦνται μεγάλων ἀμοιβῶν.

Ἐπιχειρηματίας εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομίαν

Δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλον θέμα νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸν ἐπιχειρηματίαν εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομίαν. Κατὰ τὸν χρόνον πού ἐπεκράτει ἡ ἀτομικὴ ἐπιχείρησις καὶ ὁ συνεταιρισμός, οὗτος εὐκόλως ἠδύνατο νὰ διακριθῆ. Ὅταν ὁ ἐλέγχων τὴν ἐπιχείρησιν εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸν ἐπιμοιζόμενον τὸν κίνδυνον, ἢ ὅταν δύο ἢ περισσότερα πρόσωπα ἐν συνεργασίᾳ διαμοιράζωνται τὸν ἐλεγχον καὶ τὸν κίνδυνον, τότε ἐμφανῶς τὰ πρόσωπα αὐτὰ εἶναι οἱ ἐπιχειρηματῆται. Σήμερον, ὅπως ἴσχυε, ἡ ἐπικρατοῦσα μορφή οἰκονομικῆς ὀργανώσεως εἶναι ἡ μετοχικὴ ἑταιρεία, ὅπου ὁ ἐλεγχος εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν εἰδικῶν καὶ ὁ κίνδυνος φέρεται ὑπὸ τῶν εἰσφερόντων τὸ κεφάλαιον εἰς ἀπόδοσιν τῆς προοπτικῆς μερισμοῦ τῶν κερδῶν.

Ἡ ὀργάνωσις τῶν ἑταιρειῶν περιλαμβάνει τὴν συγκέντρωσιν τῶν οἰκονομικῶν μεγάλου ἀριθμοῦ προσώπων καὶ τὴν μεταφοράν τοῦ οὗτω συγκεντρωθέντος κεφαλαίου εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶναι ἕτοιμοι νὰ ἀπασχολήσουν αὐτό. Οἱ κεφαλαιούχοι ἐκλέγουν τὴν ἰδίαν των μέθοδον καὶ μορφήν ἐπενδύσεως καὶ μέχρι τοῦ σημείου τούτου ἀναλαμβάνουν προσωπικῶς τοὺς κινδύνους τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἐμπιστεύονται τὰς οἰκονομίας των. Δύνανται νὰ λάβουν ὁμόλογα καὶ οὕτω νὰ ἔχουν δικαίωμα εἰς τὸν τόκον, ἀνεξαρτήτως κερδῶν καὶ, ἂν δὲν ἐπιτύχῃ ἡ ἐπιχείρησις, δύνανται πρῶτοι νὰ ἐγείρουν ἀπαίτησιν ἐπὶ τῆς περιουσίας τῆς ἐπιχειρήσεως· δύνανται νὰ λάβουν προνομιοῦχους μετοχὰς αἱ ὁποῖαι τοὺς ἐξασφαλίζουν ὄρισμένον μέρος πληρωτέον εὐθὺς ὡς πραγματοποιηθῶν κέρδη· ἢ δύνανται νὰ γίνουν κοινοὶ μέτοχοι ἔχοντες δικαίωμα εἰς τὸ ὑπόλοιπον τῶν κερδῶν.

Οἱ κοιμιστῆται οὗτοι τῶν κοινῶν μετοχῶν εἶναι οἱ πραγματικοὶ φορεῖς τοῦ κινδύνου εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν σήμερον. Μεταβιβάζον τὸν ἐλεγχον τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς ἀμοιβόμενον ἐκτελεστικὸν σῶμα ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα φέρουν τοὺς κυρίους κινδύνους τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἡ ἀπόδοσις των δὲν δύναται νὰ τεθῆ ἐπὶ προκαθορισμένης, συμφωνημένης βάσεως. Ἡ ἀπόδοσις εἰς τοὺς ὁμολογιούχους ὀρίζεται διὰ συμφωνίας πρὶν προωθηθῶν τὰ χρήματα, καὶ καταβάλλεται πρὶν ἐξακριβωθῶν κέρδη. Ἡ ἀπόδοσις εἰς τοὺς προνομιοῦχους μετόχους εἶναι ὁμοίως ὄρισμένη κατὰ χαρακτῆρα καὶ, μολοντί δὲν θὰ λάβῃ χώραν ἂν δὲν σχηματισθῶν κέρδη, εἶναι καθωρισμένη πληρωμή, ἢ ὁποία πρέπει νὰ γίνῃ πρὶν τὸ ὑπόλοιπον τῶν κερδῶν διαμοιρασθῆ. Ἡ ἀπόδοσις εἰς τοὺς κοινοὺς μετόχους, πάντως, βασίζεται ἐπὶ τῶν ὑπολοίπων τῶν κερδῶν καὶ ἐξαργυρεῖται ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐπιχειρήσεως. Τὸ μέρος τῶν διακυ-

μαίνεται εὐρέως ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, καὶ τὸ κεφάλαιόν των εἶναι τὸ πρῶτων θεωρούμενον ὡς ἀπολεσθὲν ἂν ἢ ἐπιχειρήσις ἀποτύχη.

Τὸ βασικὸν ἔργον τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἢ ἀνάληψις τῶν κινδύνων, εἶναι οὕτω *παθητικῆς* φύσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὸν κομιστὴν κοινῶν μετοχῶν. Ὁ μέτοχος δὲν λαμβάνει πρωσωπικῶς μέρος εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλ' ἂν αὕτη ἀποτύχη, αὐτός, ὡς φορεὺς τοῦ κινδύνου, πληρώνει τὴν ζημίαν· εἶναι ὁ τελευταῖος εἰς τὴν κλίμακα τῆς εὐθύνης.

Εἰς ἐθνικοποιημένην οἰκονομίαν, τὸ ἔργον τῆς ἀναλήψεως τοῦ κινδύνου δὲν ἐμφανίζεται. Ὄταν ἡ Πολιτεία ἀναλαμβάνη τὸν ρόλον τοῦ ἐπιχειρηματίου, ὁ κίνδυνος πίπτει ἐπὶ τοῦ Δημοσίου Ταμείου, καὶ τελικῶς ἐπὶ τοῦ φορολογουμένου

(Συνεχίζεται)